

Un estudi pilot
de l'Institut Balear
de la Dona

LA PERCEPCIÓ
DE LA **IGUALTAT** I LES
VIOLÈNCIES MASCLISTES
ENTRE L'ALUMNAT
DE 14 A 18 ANYS
DE LES ILLES BALEARS

ESTUDI REALITZAT PER
SomAtents

Autores i autor:

Catalina Gayà Morlà (directora)

Celia Castellano Aguilera

Clara Asín Ferrer

Gerardo Santos Cardosa

Laia Seró Moreno

Agraïments:

IES PUIG SA FONT. Son Servera, Mallorca

IES SINEU. Sineu, Mallorca

IES JOAN MARIA THOMÀS. Palma, Mallorca

IES ANTONI MAURA. Palma, Mallorca

IES MARC FERRER. Sant Francesc, Formentera

IES SANT AGUSTÍ. Sant Agustí des Vedrà (Sant Josep de sa Talaia), Eivissa

IES SA BLANCA DONA. carretera de Sant Antoni, Eivissa

IES RAMIS I RAMIS. Maó, Menorca

IES JOSEP MARIA QUADRADO. Ciutadella, Menorca

Un estudi pilot de l'Institut Balear de la Dona

La percepció de la igualtat i les violències masclistes entre l'alumnat de 14 a 18 anys de les Illes Balears

ESTUDI REALITZAT PER

SomAtents

Índex

1. Introducció.....	7
2. Marc teòric	13
2.1 Una aproximació.....	15
2.2 Cap a la definició de les violències masclistes	15
2.3 L'exercici de les violències masclistes entre les joves i els joves	17
2.4 Igualtat entre les adolescents i els adolescents.....	20
2.5 Les xarxes socials i les percepcions de les violències masclistes i la igualtat.....	22
3. Objectius i preguntes de recerca	27
3.1 Objectius de la recerca	29
3.2 Preguntes de la recerca	29
3.3 Indicadors principals de la recerca.....	30
3.3.1 Arbre conceptual de la recerca	
4. La importància de l'estudi pilot.....	33
5. La proposta metodològica de la recerca	37
5.1 La selecció dels instituts participants en la recerca	39
5.1.1 Relació d'instituts seleccionats	
5.2 Metodologia qualitativa.....	41
5.2.1 Selecció de la pel·lícula i justificació de la tria	
5.2.2 La dinàmica proposada a l'aula entorn del visionat de la pel·lícula	
5.3 Elaboració de microrelats	47
5.3.1 Objectius dels microrelats	
5.3.2 Proposta d'anàlisi dels microrelats	
5.4 Grups de discussió.....	51
5.4.1 Objectius dels GD	
5.4.2 Indicadors dels GD	
5.4.3 Guia de preguntes dels GD	
5.4.4 Les targetes relacionades amb els indicadors i subindicadors	
5.4.5 Dinàmica dels GD	
5.4.6 La selecció dels participants	
5.4.7 Proposta d'anàlisi dels GD	
5.5 Enquestes als centres.....	59
5.5.1 Plantejament de l'enquesta	
5.6 Plantejament de la campanya.....	60
6. Conclusions de la recerca.....	61
6.1 Conclusions generals de la recerca	63
6.2 Conclusions generals de la recerca per eixos	64
6.3 Conclusions dels grups de discussió segons el gènere i els indicadors treballats	75
6.3.1 Conclusions dels GD: al·lots	
6.3.2 Conclusions dels GD: al·lotes	
6.3.3 Quadre resum	
6.4 Conclusions dels microrelats.....	93
6.5 Conclusions de les enquestes	95
6.6 Conclusions per grups de treball	96
7. Avaluació.....	97

1.

INTRODUCCIÓ

1. INTRODUCCIÓ

L'estudi *La percepció de la igualtat i les violències masclistes entre l'alumnat de 14 a 18 anys de les Illes Balears* és una primera capbussada en una carrera de fons que cerca entendre com percep la joventut de les Illes Balears conceptes com l'amor romàntic, la sexualitat, la igualtat, les violències o els rols hegemònics dels gèneres. Una aproximació que ens ha portat a analitzar, encara que de manera pilot, quins tipus de relacions estan construint les nostres joves i els nostres joves, i com afectaran aquestes construccions la configuració de la societat futura en termes d'igualtat.

Entenem que aquesta és una gran oportunitat perquè només amb una anàlisi acurada que ens porti a visibilitzar les veus de la joventut i a parlar del seu llenguatge -*crush*, popularitat, Instagram, Musically, TikTok... formen part d'un vocabulari i uns escenaris que el món adult no pot considerar aliens- podem plantejar un canvi cap a un model que inclogui l'educació en termes d'igualtat com un dels camins imprescindibles per construir una societat més justa i igualitària, i que rebutgi de manera frontal les violències masclistes.

Les estadístiques i els estudis previs ens mostren que encara queda molt camí per recórrer, tant per part dels adults com per part del jovent. Però en el cas que ens ocupa, el del jovent, val la pena mencionar un parell de dades abans de continuar. Actualment, a Espanya, «un de cada quatre joves creu que la violència és una conducta normal en la parella» i «la majoria de joves creu que s'exagera quan es parla de violència masclista, al·ludint al fet que s'ha polititzat», segons el baròmetre de l'any 2017 del *ProyectoScopio*, elaborat pel Centro Reina Sofía sobre Adolescencia y Juventud de la Fundación de Ayuda contra la Drogadicción (FAD).

Aquest panorama és el que ens porta a estudiar la causa des de l'arrel. Iria Marañón, filòloga, editora i autora del llibre *Educar en feminismo*, adverteix que des de la infància «no s'està educant en igualtat i això està reforçant els estereotips de gènere» a la nostra societat, cosa que contribueix a la perpetuació del patriarcat i de totes les violències que se'n deriven. Durant aquesta època, explica l'autora, les joves i els joves aprenen i posen en pràctica els rols hegemònics patriarcals i aquests acaben configurant les seves conductes.

És en l'adolescència, però, on els individus comencen a socialitzar-se sentimentalment i a mantenir relacions sexeafectives. Aquesta és també l'època en què es reforcen els estereotips de gènere, que s'amplien per l'exigència social de pertànyer a un context grupal patriarcal, i en què les joves i els joves es converteixen en productors i consumidors (*prosumers*) d'unes narratives mediàtiques masclistes, també amplificades per les xarxes socials.

La recerca que presentam és una finestra a aquest període: l'adolescència.

Però en el nostre plantejament posam al centre del debat els rols hegemònics i també l'amor romàntic, les violències, la sexualitat i la igualtat i, tot plegat, ho vinculam a les narratives mediàtiques, que elles i ells consumeixen i reproduïxen –sobretot a través de plataformes com les xarxes socials– i on la interactivitat és clau per al desenvolupament de les relacions socials.

Al llarg de la recerca veurem com l'amor romàntic segueix sent el model que ha pres la joventut per tenir i desenvolupar relacions sexeafectives. El 2018, però, el jovent reproduïx aquests mites i estereotips seguint les lògiques capitalistes de les xarxes socials, com ara l'acumulació, la hiperexposició d'elles i ells mateixos, i l'ostentació. Les xarxes socials, en aquest sentit, són sense cap dubte un indicador transversal dels conceptes abans exposats. De fet, l'anàlisi de la construcció de les seves relacions amoroses, sexeafectives o afectives, passa per entendre la xarxa i les lògiques capitalistes i les violències masclistes que aquestes potencien.

Estam d'acord amb Eva Illouz, sociòloga i escriptora, quan diu que el consum del romanç o del sexe està intrínsecament lligat al mercat capitalista. De fet, actualment, ja existeixen dades que relacionen aquest hiperconsum amb un problema de salut pública, tal com apunta l'estudi *Uso excesivo de redes sociales: perfil psicosocial de adolescentes españolas*, que coincideix amb altres recerques d'àmbit internacional, com la de la Royal Society For Public Health (RSFPH), que exposa que les xarxes socials són un espai on els adolescents construeixen relacions, però també un espai que genera trastorns psicològics com l'ansietat i provoca distorsions entre allò real i allò fictici.

Però si tornam a les estadístiques de l'Estat espanyol, veurem que l'ús inadequat de les xarxes socials que reproduïx lògiques masclistes és un fet: en un estudi elaborat el 2015, el 25% de les al·lotes reconeixen haver patit control abusiu a través del mòbil. L'informe a què es fa referència és la *Guía didáctica de los cortometrajes «Encuentra el verdadero amor» para la prevención de la violencia de género*, del Ministeri de Sanitat, Serveis Socials i Igualtat, una performativitat del maltracte que no fa més que diversificar les violències masclistes.

Entenem, així, que apropar-nos a la percepció dels joves a l'entorn de la igualtat i de les violències masclistes suposa aprendre a mirar les xarxes socials amb les seves lògiques i narratives: és a dir, com un espai de relació, vinculació i, fins i tot, com a part de la identitat grupal i individual d'aquesta generació. No podem deixar de banda que la globalització i el context digital ha transformat la violència contra les dones digitalitzant les amenaces i les pràctiques masclistes. Aquí trobam conceptes com el *sexting* o el *ciberassetjament*.

Així i tot, i d'aquesta manera ens ho recorda el nostre jovent, aquest context també ha creat moviments globals de solidaritat entre les dones de tot el món. Segons l'informe anual de l'ONU Mujeres 2017-2018, durant el 2017 s'observa «un auge sense precedents dels moviments pels drets de les dones, la igualtat, la seguretat i la justícia». Moviments globals com el #MeToo o la jornada reivindicativa del 8 de març de 2018 a l'Estat espanyol han marcat un abans i un després en la història de les dones i, sobretot, del feminisme.

El 2017, es van complir 20 anys del cas d'Ana Orantes, la dona maltractada que va explicar la seva experiència a la televisió i després va ser assassinada; ara les dones ho fan amb l'etiqueta #Cuéntalo o a través de plataformes digitals. A l'Estat espanyol, aquestes narratives mediàtiques i digitals que fomenten la igualtat i denuncien la violència contra les dones s'han materialitzat en mobilitzacions en casos com el de La Manada o el cas de Juana Rivas.

Ara bé, quan miram cap als estudis acadèmics o cap a les estadístiques, les dades són molt preocupants: 44 dones assassinades durant el 2018, 3 d'elles menors, 972 des de l'1 de gener de 2003, segons el portal de Violència de Gènere del Govern espanyol; i un elevat índex de violència física o sexual cap a les joves espanyoles de 16 a 24 anys que han tingut parella. Si consultam altres fonts com [Feminicidio.net](#), a més, la xifra augmenta considerablement. El portal exposa que, en el cas de les menors i els menors, des de gener de 2010 fins al 25 de setembre de 2018 es van registrar 83 menors de 16 anys assassinades per la violència masclista, només 27 dels quals són casos oficials (el 32,53%). D'aquests, 51 feminicidis infantils (nines) han estat documentats a [Geofeminicidio.com](#), i en una base de dades annexa es comptabilitzen 32 nins més assassinats. Al llarg del 2018, 8 nines i 2 nins han estat víctimes de la violència masclista; i només 3 corresponen a xifres oficials. Pel que fa a les dones, [Feminicidio.net](#) eleva el nombre d'assassinades a 97 només el 2018.

Aquest escenari ens presenta una dicotomia discursiva, a banda d'un munt de contradiccions. D'una banda, trobam un augment de la consciència feminista i de la lluita per la igualtat i, de l'altra, trobam que segueixen existint narratives mediàtiques que reproduïen, i ens atrevim a dir, potencien, les lògiques masclistes.

Però com avançàvem, *La percepció de la igualtat i les violències masclistes entre l'alumnat de 14 a 18 anys de les Illes Balears té com a subjecte d'estudi la joventut per saber com es relacionen les joves i els joves i com s'enamoren*, com estan teixint els vincles afectius, com es mouen entre els dos escenaris que apareixen amb les xarxes socials, una de les seves principals vies relacionals, i com perceben els conceptes abans assenyalats per comprendre quins tipus de desenvolupament afectiu estan generant.

I ens aproximam a aquestes percepcions de forma qualitativa, a través d'una metodologia que combina diferents tècniques: el visionat d'una pel·lícula, els posteriors microrelats a l'entorn d'aquesta i una sèrie de grups de discussió. La recerca s'ha duit a terme a nou instituts d'educació secundària de les Illes Balears.

Ens sembla que és tan important explicar que la majoria de dones joves que han participat a l'estudi han manifestat haver patit violències, com que aquestes mateixes joves ens han expressat la necessitat que se'ls escolti i que es generin més espais de diàleg per parlar sobre la seva vida sexeafectiva.

Per al nostre equip això demostra, sense cap dubte, la manca d'espais de diàleg perquè les joves i els joves comparteixin les seves experiències i puguin ser assessorats en matè-

ria d'igualtat i violències masclistes. Cal abordar aquestes mancances com una urgència que cal concebre de manera estructural: és l'Administració que ha de desenvolupar línies d'intervenció prioritàries.

La nostra recerca apunta també que el món adult té una responsabilitat en la igualtat, en ser un referent per a la igualtat i en voler escoltar el jovent. De moment, sembla que l'exigència és cap a elles i cap a ells, sense que les institucions públiques assumeixin un rol responsable i actiu envers la joventut, les violències masclistes i la igualtat. Només cal recordar que, tot i la urgència, els estats membres de la Unió Europea encara no han consensuat un marc conceptual entorn de les violències masclistes exercides a les xarxes i, per tant, tampoc un marc d'acció ni una legislació comuna en l'àmbit de la Unió Europea.

El que ens han explicat aquestes joves i aquests joves fa palesa la necessitat d'actuar. La situació és alarmant: les conclusions d'aquest estudi pilot així ho demostren.

2.

MARC TEÒRIC

2. MARC TEÒRIC

2.1 Una aproximació

L'Organització Mundial de la Salut (OMS) estableix que el gènere «es refereix a conceptes socials de les funcions, comportaments, activitats i atributs que cada societat considera apropiats per als homes i les dones». Com explica la filòsofa feminista Judith Butler al llarg de la seva obra, el gènere és una construcció cultural de cada societat, que majoritàriament està marcat pel patriarcat i l'heteronormativitat com a estructures d'organització social hegemòniques.

Partint d'aquesta base, consideram que la igualtat entre homes i dones encara no és efectiva en tant que la seva existència està influïda per un sistema sociopolític que discrimina les dones en múltiples sentits i implica una sèrie de violències en les seves vides.

Aquest sistema afecta la població des del naixement, però es potencia sobretot quan començam a socialitzar. La construcció d'aquests rols de gènere i la pervivència del patriarcat es poden identificar en diferents àmbits, però s'han escollit les violències masclistes i la manca d'igualtat en les relacions com a conceptes per aprofundir perquè són, juntament amb el mecanisme de l'amor romàntic, els principals eixos per perpetuar i garantir la pervivència del patriarcat.

La recerca que ens ocupa comprèn els anys centrals de l'adolescència, en què es comencen a posar en pràctica les relacions afectives per ser un dels períodes bàsics d'endoculturació i aprenentatge, en tant que està influïda i condicionada per un determinat context social. Aquesta etapa està considerada una de les principals fases de construcció de la identitat d'una persona i, per tant, de la construcció de l'escala de valors que regeixen comportaments i actituds, així com de l'inici de la definició d'objectius vitals. Una etapa de crisi, definició i conflicte entre el «jo» i el món exterior, en què també es remarca, cohesionada i/o modifica la concepció del gènere, una concepció binària i estreta, producte d'aquest procés de socialització establert dins l'estructura patriarcal.

2.2 Cap a la definició de les violències masclistes

S'entén per violències masclistes les violències exercides contra les dones pel fet de ser-ho. Exemples d'aquestes són el feminicidi, l'agressió física, les agressions sexuals, l'insult, la intimidació i l'amenaça, la imposició, la privació de llibertat i el control, en un marc de desigualtat estructural, tal com recull el títol V de la Llei 11/2016 d'igualtat de dones i homes de les Illes Balears. Les violències es poden desenvolupar en un àmbit sexeafectiu o de parella, amb convivència o sense, i en un àmbit laboral o social.

A les Illes Balears, el Govern de les Illes Balears aprovà, també el 2016, el Pacte Social contra les Violències Masclistes¹, un pacte que mobilitza i implica totes les institucions i tota la societat balear en contra de les violències masclistes. El gener de 2019, 7.858 ciutadanes i 453 entitats han signat el Pacte.

En l'àmbit estatal, l'any 2017 es va aprovar el Pacte d'Estat contra les Violències Masclistes, un acord que estipula 200 mesures de prevenció i protecció contra la violència masclista, històrica reivindicació de grups feministes. Però, en termes generals, el Pacte no estableix mesures contra les violències sexuals ni mesures sobre gran part de les violències masclistes exercides fora de l'àmbit de la parella i l'exparella, en contra del que dictamina el Conveni d'Istanbul signat l'any 2014.

A començaments de 2018, el Consell General del Poder Judicial (CGPJ) va anunciar que inclourà en les estadístiques les víctimes de violència de gènere fora de l'àmbit de la parella i l'exparella.

Avui dia, però, el balanç oficial només inclou els assassinats de l'àmbit afectiu i no es coneix quan es posarà en marxa la nova fórmula anunciada.

Així doncs, malgrat les expressions públiques multidimensionals contra les violències masclistes, amb una mobilització sense precedents l'any 2018, encara existeixen discrepàncies institucionals sobre l'abast de la definició de les violències masclistes.

Segons el sociòleg Johan Galtung, la violència es presenta en el moment que els éssers humans «es veuen influïts de tal manera que les seves realitzacions efectives, somàtiques i mentals estan per sota de les seves realitzacions potencials»². En aquest sentit, Galtung considera la violència com un constructe que va més enllà de la violència exercida de forma interpersonal mitjançant l'ús de la força, explorant les dimensions socials de la violència que afecten els individus. Així ho recull amb la formulació del *Triangle de la violència*, segons el qual existeixen tres tipus de violència que s'interrelacionen: la violència directa (física i psicològica); la violència estructural, aquelles condicions del sistema contra uns o altres grups socials, com l'explotació i l'alienació, i la violència cultural o simbòlica, aquells discursos (religions, expressions culturals, estereotips, publicitat) que legitimen l'existència de la violència estructural i directa. Narratives que també construeixen les percepcions públiques del que és o no la violència i les seves conseqüències. Per tant, la violència simbòlica contra les dones esdevé un mecanisme de la cultura patriarcal de socialització del gènere i els seus atributs (estereotips i rols)³.

1 Els objectius del Pacte Social contra les Violències Masclistes són: «1. Implicar tota la societat en la recerca i la construcció d'un espai lliure de violències masclistes. 2. Manifestar un contundent rebuig a les violències masclistes i als fonaments que les sostenen. 3. Aconseguir que la societat col·labori en la prevenció, la denúncia i l'eradicació de les violències masclistes. 4. Treballar perquè les generacions futures es constitueixin sobre el respecte i el tracte igualitari a homes i dones». <https://www.reaccionem.com/compromis-contra-violencias-masclistes> Última consulta 3 de gener del 2019.

2 Galtung, Johan: "Violence, Peace, and Peace Research", en *Journal of Peace Research*, N° 3, 1969. Pàg. 167-191.

3 Galtung, Johan: "La violencia: cultural, estructural y directa", en *Cuadernos de estrategia*, N° 183, 2016. Pàg. 147-168.

La IV Conferència Mundial de les Nacions Unides sobre les Dones (Beijing, 1995) determina que «la violència contra les dones és una manifestació de les relacions de poder històricament desiguals entre homes i dones, que han originat el domini dels homes sobre les dones. Aquesta violència deriva, essencialment, de les pautes culturals [...] que perpetuen la condició d'inferioritat atorgada a les dones»⁴. Un informe del secretari general de l'ONU de l'any 2006 especifica el següent:⁵

Històricament, els rols de gènere –els rols socialment construïts de les dones i els homes– han estat ordenats jeràrquicament, de manera que els homes exerceixen poder i control sobre les dones. La dominació masculina i la subordinació femenina tenen bases ideològiques i materials. El patriarcat s'ha abroquerat en formes socials i culturals, i es troba institucionalitzat en les economies locals i mundial. També ha arrelat en les ideologies formals i en el discurs públic.

Cal assenyalar que els rols de gènere associats a l'amor romàntic generen una sèrie de violències dels rols en si mateixos. Per esmentar algun exemple, podem veure com la masculinitat és reforçada constantment amb comportaments que reprimeixen les emocions i generen així frustracions o estats depressius, i com la sexualitat de les dones és reprimida o sotmesa a un judici constant.

2.3 L'exercici de les violències masclistes entre les joves i els joves

Seguint la definició multidimensional de la violència masclista, el present estudi preveu les violències entre els joves i les joves d'entre 14 a 18 anys a les Illes Balears en relació amb les experiències sexeafectives o de parella, dins una construcció en què l'amor romàntic i els seus mites –la mitja taronja, l'exclusivitat inqüestionable o la romantització del conflicte– és l'eix entorn del qual es construeixen les relacions i la base sobre la qual es desenvolupen les violències masclistes de l'àmbit sexeafectiu.

Les dades més recents sobre percepcions de violències masclistes asseguren que un de cada quatre joves de l'Estat espanyol normalitza l'ús de la violència masclista en el si d'una parella. Són xifres del ProyectoScopio del Centro Reina Sofía sobre Adolescencia y Juventud de la Fundación de Ayuda contra la Drogadicción (FAD), que també explica que més d'un 15% «veu acceptable» que la parella li controlï el mòbil i un 12% que «que controlï tot el que facin».

En el mateix sentit, l'estudi *Percepción de la violencia de género en la adolescencia y la juventud* de l'any 2015, resultat d'una enquesta a 2.457 joves d'entre 15 i 29 anys, determinava que un 95% de les dones i un 92% dels homes consideraven inacceptable la

4 «Informe de la Cuarta Conferencia Mundial sobre la Mujer». ONU, Beijing, 1995. En línia: <http://www.un.org/women-watch/daw/beijing/pdf/Beijing%20full%20report%20S.pdf>

5 «El contexto general y las causas estructurales de la violencia contra la mujer. Estudio a fondo sobre todas las formas de violencia contra la mujer». Informe del secretari general de l'ONU, 2006. Pàg. 32. En línia: http://www.ungei.org/N0641977_sp.pdf

violència masclista, però no identificaven totes les formes de violències, i especifica que «uno de cada tres jóvenes considera inevitable o aceptable en algunas circunstancias “controlar los horarios de la pareja”, “impedir a la pareja que vea a su familia o amistades”, “no permitir que la pareja trabaje o estudie” o “decirle las cosas que puede o no puede hacer”»⁶.

Un estudi sobre les usuàries del Centre Jove d'Atenció a les Sexualitats de l'Associació de Planificació Familiar de Catalunya i Balears, publicat el març de 2018, determina que el 33% de les dones joves i adolescents havien viscut violències masclistes els darrers 12 mesos. Un 26% reconeixia haver experimentat violències psicològiques i un 15% de les dones assegurava sentir-se violentades per actituds de control i gelosia. En l'àmbit general, un 9,5% de les dones havia patit violències físiques, i un 9%, violències sexuals; un de cada quatre casos d'aquests darrers, dins la parella.

Autors com Ubieto⁷ consideren que el creixement en l'adolescència està condicionat pels valors de la postmodernitat, en què la cerca de l'hedonisme i la necessitat de la immediatesa condicionen tant la concepció del «jo» com les relacions interpersonals. En aquesta línia, veurem, les xarxes socials esdevenen un nou espai de relació i de representació que afecta la vida de les joves i els joves, plataformes que imposen noves regles, en què també hi ha una predominança de la cultura del cos, de la idealització i la cura de la imatge com a model de referència. Les adolescents i els adolescents en aquest context i situació de crisi es veuen influenciats per noves formes de representació i recreació de l'amor romàntic i de la sexualitat, que es presenta tant com un canvi biològic com una construcció social en què també es perpetuen els rols establerts socialment.

En aquest línia, l'exercici de les violències masclistes també inclou noves pràctiques sorgides arran d'aquesta eclosió de les xarxes socials, com és el cibercontrol, l'assetjament virtual, les amenaces i els atacs contra comunitats concretes i el *sexting*, sovint emprades per reproduir, en un nou format, lògiques clàssiques de violència.

El *sexting* té un sentit original que es limita a l'enviament de missatges amb contingut sexual amb consentiment, però s'ha desenvolupat fins a considerar-se un concepte ampli, que inclou la difusió general de contingut sexual a través de xarxes socials i altres vies digitals. Segons el servei cIBerconviu de la Conselleria d'Educació i Universitat del Govern de les Illes Balears, els menors representen un grup de vulnerabilitat degut a tota una «concurrència de circumstàncies» que classifica en: falta de cultura de privacitat, menor consciència dels riscos i excés de confiança, adolescència, despertar sexual i sexualització precoç de la infància, i immediatesa de les comunicacions.

6 Lunken, V. M., «Percepción de la violencia de género en la adolescencia y la juventud». Delegación del Gobierno para la Violencia de Género. Madrid, 2015. En línia: http://www.violenciagenero.igualdad.mpr.gob.es/violenciaEnCifras/estudios/colecciones/pdf/Libro20_Percepcion_Social_VG_.pdf

7 Ubieto, J. R., «Cambios sociales y ficciones familiares: la infancia adolescencia postmoderna», curs 2004-2005 del Grupo de Investigación sobre “Ficciones Familiares” del Instituto del Campo Freudiano. Barcelona, juliol de 2005. Publicat a Análisis. Revista de Psicoanálisis de Castilla y León, 2006.

Al concepte de sexting, recentment se li ha afegit una especificació recollida pel concepte *sexpreading*, consistent en la utilització de material gràfic sexual sense consentiment per tal de perjudicar el subjecte protagonista. En algunes ocasions, el *sexpreading* pot ser emprat per coaccionar, extorsionar o condicionar el comportament d'aquest subjecte, i es converteix en un mecanisme de dominació. Dins aquesta categorització de circumstàncies, el control a través de les xarxes socials també està present a la vida dels adolescents de forma quotidiana.

En aquest sentit, un informe de l'Institut Europeu d'Igualtat i Gènere de l'any 2017 apunta el següent:

«Los expertos han advertido contra la conceptualización de la ciber VCMN⁸ como un fenómeno completamente separado de la violencia en el «mundo real», cuando, de hecho, se percibe más adecuadamente como un continuo de la violencia ejercida fuera de internet. Por ejemplo, el ciberhostigamiento cometido por una pareja o expareja sigue las mismas pautas que el que se lleva a cabo fuera de internet y, por tanto, se trata de un tipo de violencia en las relaciones de pareja, simplemente facilitado por la tecnología. Las pruebas disponibles confirman este «continuo»: en un estudio del Reino Unido sobre ciberhostigamiento se observó que en más de la mitad (el 54 %) de los casos se había producido un primer encuentro en una situación en el mundo real»⁹.

Malgrat aquest continu entre la violència masclista fora de la xarxa i la ciberviolència, actualment, els estats membres de la Unió Europea no han consensuat un marc conceptual entorn de les violències masclistes exercides a les xarxes i, per tant, tampoc un marc d'acció ni una legislació comuna en l'àmbit de la Unió Europea.

La realitat, però, és alarmant. Segons el mateix informe de l'IEIG, «una encuesta a cargo del *Pew Research Center* de los Estados Unidos, en la que se estableció que, aunque la probabilidad de que los hombres sean objeto de formas relativamente «leves» de acoso en línea (como los insultos o las humillaciones) es mayor que la de las mujeres, estas (y en particular, las jóvenes de 18 a 24 años de edad) se enfrentan, en una proporción muy superior a la de los hombres, a formas graves de ciberacoso, en concreto, de ciberhostigamiento y de acoso sexual en línea». En la mateixa línia, una macroenquesta de l'Agència de Drets Fonamentals de la Unió Europea de l'any 2014¹⁰ va revelar que el 23% de les dones havia informat d'assetjament i abús a les xarxes socials.

Per tant, l'abús a la xarxa sembla quedar lluny de ser una problemàtica residual i es converteix en un dels principals nous espais de reproducció de violències masclistes, amb

8 Sigles de Violencia contra las Mujeres y las Niñas.

9 «La Ciberviolencia contra mujeres y niñas». Institut Europeu d'Igualtat i Gènere, 2017. En línia: file:///C:/Users/anywa/Downloads/ti_pubpdf_mh0417543esn_pdfweb_20171026164000%20(2).pdf

10 «Violence against women: an EU-wide survey. Main results report». European Union Agency for Fundamental Rights. Març, 2014. En línia: <http://fra.europa.eu/en/publication/2014/violence-against-women-eu-wide-survey-main-results-report>

la qual cosa és necessari que les noves plataformes de relació telemàtiques com Instagram, Facebook o Tinder es converteixin en un eix d'anàlisi en si mateix.

2.4 Igualtats entre les adolescents i els adolescents

L'any 1978 es va reconèixer la igualtat davant la llei entre homes i dones a l'article 14 de la Constitució espanyola i, així, es va establir un marc general que prohibia qualsevol discriminació per raons de sexe¹¹. Aquest article responia a la necessitat de legislar en matèria d'igualtat, ja que és un principi democràtic d'arrel. Actualment, s'entén per igualtat de gènere «la igualdad de derechos, responsabilidades y oportunidades de las mujeres y los hombres, y las niñas y los niños», tal com estableix la definició de les Nacions Unides. Quan parlem d'igualtat al present estudi, estem fent al·lusió a la igualtat d'oportunitats entre homes i dones, tant en matèria econòmica, social, política, com en el pla de les relacions afectives. Sabent que els homes han gaudit de privilegis durant segles, i encara en gaudeixen, cal seguir mirant cap a la igualtat com l'eix bàsic per vertebrar una societat justa, entenent-la com un dret humà.

No obstant això, els drets i les lleis, normes que regeixen els estats, segueixen tenint mancances en matèria d'igualtat i segueixen reproduint lògiques masclistes o facilitant-les, sense incorporar la perspectiva de gènere en àmbits bàsics de l'aprenentatge, com el camp educatiu.

Des del sostre de vidre a l'infantilisme, passant pel judici sobre el cos i les formes de relacionar-se, les dones pateixen situacions de discriminació diàries que seria difícil d'enumerar.

En aquest sentit, segons l'ONU, la igualtat de gènere és una realitat inacabada. L'any 2014, 143 de 195 països garanteixen la igualtat entre homes i dones en les seves constitucions, però la discriminació persisteix en molt àmbits directament i indirectament en lleis i polítiques, estereotips i raons de gènere, normes i pràctiques socials. L'any 2015, l'ONU va aprovar 17 objectius per transformar el món, i en aquests està molt present la igualtat de la dona.

Les noves generacions tenen la possibilitat d'avançar cap a aquest anhel, però ens trobam amb dades que ens porten a la necessitat de seguir treballant des de tots els àmbits perquè sigui efectiu aquest canvi. Segons el Barómetro de Desigualdad y Género del ProyectoScopio del Centro Reina Sofía sobre adolescencia y juventud¹², el 2017, un 56% dels joves considerava que les desigualtats són «grans» o «molt grans», comparat amb l'any 2013, que segons l'enquesta del CIS era un 53%. Malgrat que hi ha espai optimista

11 Article 14 de la Constitució espanyola: Els espanyols són iguals davant la llei, sense que pugui prevaler cap discriminació per raó de naixement, raça, sexe, religió, opinió o qualsevol altra condició o circumstància personal o social.

12 «Un acercamiento a las desigualdades de género desde las percepciones de las y los jóvenes». Barómetro de Desigualdad y Género 2017, ProyectoScopio. Centro Reina Sofía sobre adolescencia y juventud. En línia: <http://www.proyectoscopio.es/barometro/barometro-juventud-y-genero-2017/46-percepcion-sobre-las-desigualdades-de-genero>

per a un treball entre les joves i els joves, ells no consideren que les desigualtats siguin tan agudes, en contraposició a les adolescents, que sí ho remarquen. A més, tant elles com ells consideren que la desigualtat és més gran entre homes i dones de més edat.

Si analitzam com s'ha anat reproduint aquesta desigualtat fora del marc de les lleis o dels drets, podem observar com els mitjans de comunicació de masses han contribuït a les desigualtats entre l'home i la dona d'una manera decisòria tant a l'Estat espanyol com a altres països del món.

A l'Estat espanyol, *El Consultorio de Elena Francis*, programa de ràdio «destinat a un públic femení», emès des de 1947 fins a 1984, va ser una eina d'adoctrinament del règim franquista masclista que va promoure uns valors totalment en contra de la igualtat de drets entre homes i dones; fins i tot animava les dones a callar davant agressions, a aguantar determinades situacions que posaven en risc el benestar de la seva família. Amb aquest petit exemple, podem esbrinar com va ser educada la societat i quin tipus de continguts es van consumir, tant durant la dictadura com en democràcia, i es formaren així moltes generacions de dones i homes sobre el que estava bé o estava malament en matèria d'igualtat.

Actualment, tot i que s'ha legislat l'emissió a la televisió pública sobre grups socials vulnerables o per tractar de fomentar la igualtat, existeixen programes de canals privats que reproduïxen pautes de relacions poc igualitàries, patriarcals i estereotipades, i que tenen una audiència massiva, com és el cas de *Mujeres, hombres y viceversa*, o emissions que sovint reproduïxen discursos i relats d'un imaginari masclista, com *La que se avecina*.

D'exemples actuals de narratives mediàtiques que perpetuen aquests rols i estereotips en tenim molts. Només posarem uns exemples: la cobertura global que van fer els mitjans de comunicació dels Jocs Olímpics de Rio o la perpetuació dels mites i estereotips de l'amor romàntic que fan encara avui dia empreses com Disney. Tenim exemples de perpetuació de violències masclistes des de 1937 amb *Blancanieves* fins a 2013 amb *Frozen*, encara que hem de puntualitzar que Disney ha fet una aposta per introduir discursos més feministes i emancipadors de la dona amb pel·lícules com *Brave* (2012) i *Vaiana* (2016).

Per referir-nos a exemples que entren en la nostra vida quotidiana, simplement cal encendre la televisió i fer un cop d'ull a les sèries de dibuixos animats que s'emeten actualment a la televisió i en què els personatges femenins estan associats a estereotips negatius. Un estudi publicat el 2014 per la Universitat de Granada exposa que les dones dels còmics analitzats són consumistes, superficials, geloses i estan obsessionades pel seu aspecte físic i per agradar als altres. A més, segons aquesta recerca, només un 33,6% dels personatges són al·lotes (n'hi ha una per cada dos al·lots), i el seu paper està relegat gairebé sempre al de núvia, mare o acompanyant del protagonista o del vilà¹³.

13 "Consumistas, celosas y obsesionadas por el físico, así es la mujer que aparece en los dibujos animados" <https://>

2.5 Les xarxes socials i les percepcions de les violències masclistes i la igualtat

Tal com hem exposat, per tal d'aproximar-nos a la percepció de les joves i els joves de les violències masclistes i la igualtat, cal fer una aproximació al que hem anomenat com a lògiques capitalistes de les xarxes socials i que, a la nostra recerca, entenem que tenen a veure amb les narratives mediàtiques i l'apropiació d'aquestes per part de les adolescents i els adolescents, en el seu doble rol com a productors i com a consumidors.

Així, volem fer un darrer apunt en el marc teòric que ens ajudi a abordar aquestes adolescents i aquests adolescents en tant que consumidors i productors de les narratives de les xarxes socials. Es tracta aquest punt, a més, perquè es considera necessari per entendre els discursos que ha fet el jovent al llarg de l'estudi.

Entenem que la narrativa és un mecanisme essencial per donar sentit a les nostres vides i comprendre el nostre entorn i els altres (Ricoeur¹⁴, 1999; Rincón¹⁵, 2006). El relat és comunicació: comunica l'existència de quelcom; comunica fets interpretats segons una manera de mirar i entendre el món. El relat, doncs, és part d'un discurs i el representa; parteix i s'insereix amb unes prerrogatives cognoscitives identitàries individuals i col·lectives, i fa de mitjancer entre els creadors i les creadores i la comunitat a qui va dirigit.

En aquest sentit, les xarxes socials han esdevingut el mur per excel·lència dels relats de l'adolescència, tant pel que fa a les seves aspiracions com per legitimar i legitimar-se davant el grup.

L'especialista en narratives Omar Rincón explica que viure és poder contar el nostre pas pel món, ja que és a través de la narració com donem significat i legitimitat a la realitat cultural. Si analitzam l'entorn digital, ens cal evidenciar que hem passat d'un contar en un espai d'interacció física i d'un paradigma en el qual ells (i aquest *e//s* està explicitat en masculí) ens explicaven relats en públic i nosaltres n'explicàvem d'altres, o els mateixos, en privat.

El paradigma digital canvia la lògica: ara ens explicam a través de retalls d'informació autorelatada en un espai virtual, expansiu i que té unes regles determinades, ja socialitzades globalment, que marquen el fet de narrar.

L'autonarració s'ha convertit en una part integral de les nostres formes de consumir, de socialitzar i explicar-nos a nosaltres mateixos; de compartir els nostres interessos culturals, però també –i cal destacar-ho, ja que ens ajuda a plantejar possibles intervencions– d'informar-nos, d'aprendre o de desenvolupar-nos professionalment, i això passa principalment a través de xarxes socials, que sota una aparença de transparència i participació

www.eldiario.es/andalucia/personajes-femeninos-asociados-estereotipos-negativos_0_247775318.html

14 Ricoeur, Paul (1999). *Historia y narrativa. Introducción de Ángel Gabilondo y Gabriel Aranzueque*. Barcelona/ Buenos Aires, Mèxic: Paidós/ICE de la UAB.

15 Rincón, Omar. (2006). *Narrativas Mediáticas*. Barcelona: Editorial Gedisa, S.A.

ocupen un paper central en la circulació i la visibilitat d'aquestes noves formes de narrar, així com en la creació d'usuaris i públics.

Aquesta primera aproximació, és cert, pot ser positiva. Preguntem-nos, però, què succeeix si les lògiques de la narració són una còpia del sistema patriarcal capitalista.

La descripció de les narracions ens porta a determinar que aquestes responen a una estètica molt determinada basada en la instantaneïtat, l'autenticitat o la informalitat, i es reforça primer la sensació que les històries formen part substancial de cada una de les vides de les usuàries i els usuaris i, segon, que totes i tots podem ser creadors d'històries (aquesta narrativa ja s'ha convertit en un lloc comú en diferents campanyes publicitàries).

Per altra banda, si ens centram en l'època adolescent i en les violències que es reproduïxen a les xarxes socials, com hem vist, els estudis es refereixen a la normalització del control, a la pressió que es fa sobre les dones a les xarxes, com si fos inevitable, i normal, que aquestes, pel fet de ser dones, rebin sol·licituds d'amistat, missatges descontextualitzats sobre el seu físic o pateixin assetjaments cibernètics. És precisament aquesta normalització de la violència el que ens interessa visibilitzar al llarg de la recerca. En aquest sentit, entenem que encara no existeix un corpus teóricoacadèmic i educatiu que qüestionï les regles que els creadors d'aquestes xarxes han establert.

És per això que en aquest marc teòric ens atrevim a desgranar les lògiques que ens ajudaran a plantejar possibles intervencions.

En aquesta aproximació a la lògica de les xarxes socials posam com exemple el *selfie*, en tant que és una de les representacions més habituals que fan les joves i els joves d'ells mateixos a les xarxes socials.

L'autofoto (*selfie*) no té com a principal objectiu (Gayà Morlà¹⁶, 2017) comunicar, si entenem per comunicar l'acte de posar en comú, de voler iniciar un diàleg amb l'alteritat. Per contra, el *selfie* té com a objectiu representar i que aquesta representació generi una interacció en forma de *like* o de seguidor/a.

En aquest afany per guanyar audiència (seguidors), podem dir que les lògiques de la representació de les xarxes copien les lògiques de l'espectacularització de les narratives mediàtiques. Així, el subjecte del *selfie* sol aparèixer com un individu individualista i exhibicionista (Gabler¹⁷, 2000), un ésser cultural desterritorialitzat, despolititzat (Martín Barbero¹⁸, 2001) i sense referents immediats i amb creences mòbils. Aquests individus requereixen una interpel·lació incessant i buida. Són part d'un xou (Rincón, 2006) con-

16 Gayà Morlà, Catalina (2017): «Social media narrative: Instagram and narratives of the ego», conferència per programa interdisciplinari de la Universitat d'Oxford (UK). Worcester College. Juliol 2017.

17 Gabler, Neal (2000): *Life: The Movie: How Entertainment Conquered Reality*. Random House. Nova York.

18 Martín-Barbero, Jesús (2001): *Al Sur de la modernidad*. Pittsburgh: Serie Nuevo Siglo, Instituto Internacional de Literatura Iberoamericana IILI.

tinu que enlaira les lògiques de l'espectacularització, entenem nosaltres, perpetuant les relacions de poder.

Per entendre-ho cal remuntar-nos a les lògiques que, ja des dels anys setanta, proposen les narratives mediàtiques -viure la vida com una pel·lícula, en la qual cada un pot ser, o ha de ser, l'estrella, perquè suposadament l'entreteniment és el propòsit de la vida- i en la crítica que autors i autores en fan, d'aquestes.

De fet, als anys seixanta ja destaca la crítica que Debord fa a la societat espectacle. El 1967, el sociòleg francès descriu la societat de l'espectacle com la representació d'un món que ens allunya de la realitat. Dues dècades després, el 1987, revisita aquest text i publica *Comentaris a la societat de l'espectacle*, i descriu el següent panorama: «La dominació espectacular ha educat una generació sotmesa a les seves lleis» (Debord, 1992: 18). La societat de l'espectacle, sobre la qual escriu Debord, és aquella en què el drama i el xou, que ja es presenten amb una dialèctica determinada, comencen a relegar el relat dels fets i la recerca de la veritat a favor d'un flux informatiu d'allò banal, a la recerca de beneficis i de fer soroll mediàtic.

Aquest món és, doncs, una suma d'espectacles que constitueixen un món hiperreal (Baudrillard, 1978), que no s'assembla a cap model, a res, però que és representat com a real. Debord escriu el segon llibre als vuitanta, quan el xou com a valor i l'emocionalització del discurs eclosionen amb la figura del president nord-americà Ronald Reagan.

A Instagram, cada *frame*, cada imatge pujada per un usuari o usuària, és, podríem dir, una «escena» de la seva vida, acuradament seleccionada i produïda per fer *impressió de realitat*. En aquests *frames* apareixen les emocions teatralitzades; i l'entreteniment, i les experiències relacionades amb l'entreteniment, són la fi de totes les accions vitals.

En aquest sentit, la lògica de la narrativa de les xarxes socials copia la lògica capitalista, segons la qual cadascú és autor i actor de la seva vida. El mòbil porta a l'extrem la política dels *realities*: sempre tenim una càmera disponible per convertir-nos en celebritats.

I en aquest *reality* apareixen les violències masclistes. Recordem una dada apuntada anteriorment: segons una enquesta de 2015 del CIS, «un de cada tres entrevistats troba normal el control dins la parella», i les xarxes socials, canal relacional, han suposat un canvi en la manera d'exercir violència contra les dones. Un tema sobre el que cal aprofundir. Fa sis mesos, en el moment de tancar aquest estudi pilot, l'entitat Malos Tratos va organitzar les primeres jornades sobre Violència de Gènere, Xarxes i Ciberassetjament. Era juny del 2018 i eren les primeres jornades.

En aquest marc teòric en què hem parlat de prosumidors, ens sembla adient diferenciar les lògiques i les estratègies de la narració de les xarxes socials, les pròpies de la lectura i aquelles que tenen a veure amb el que consideram una pseudocomunitat, en tant que no existeix com a comunitat interpretativa, sinó representativa.

Diferenciar aquestes lògiques, que Gayà Morlà ja va abordar el 2017, ens ajudarà a fer una aproximació a com viuen els adolescents i les adolescents aquestes lògiques i plantejar futures línies de recerca.

Lògiques de les narratives de les xarxes socials:

- És autoreferencial.
- És ara i aquí.
- Forma part d'un flux permanent (no té sentit de permanència) i és, podríem dir, bulímic.
- És excessiu, la qual cosa les converteix en difícils de digerir.
- És fragmentat.
- Implica més acció que reflexió, però l'acció no es fa es representa.
- Els referents segueixen sent arquetípics i aquests es reproduïxen de manera, podríem dir, industrial.
- No hi ha compromís ni en la narrativa ni en l'altre.
- No genera estratègies ni de versemblança ni de coherència.
- S'entén en el context, però és fàcilment descontextualitzable i manipulable.
- És, sobretot, una representació d'un mateix, però aquest un mateix (*self*) es representa igual que l'altre (*self*), la qual cosa genera una homogeneïtzació de les formes de representació del jo .
- Segueix una lògica escènica i ens mostra una «vida de pel·lícula, en la qual cada un pot o ha de ser l'estrella perquè suposadament l'entreteniment és el propòsit de la vida, la felicitat del subjecte».
- No hi ha conflicte: és entreteniment: El *hashtag* a Instagram més utilitzat entre 2016 i 2017 és #love: gairebé 1.000 milions de publicacions totals. Destaquen també #instagood, #beautiful, #cute, #happy, #fashion, #followme, #me, #selfie, #friends i #fun.
- Les lògiques de la lectura de les narratives mediàtiques:
- És pactada, una suma de normes que copiam i que ens permeten imaginar que som una comunitat de representació.
- És efímera.
- És hipertextual.
- No proposa llaços dialògics (que impliquin a qui ho veu en la recreació de significats): el que proposa és interacció.
- Es pot llegir globalment perquè forma part d'una cultura-món que internacionalitza estils de vida quotidiana.
- No suposa un marc d'acció.

Les lògiques pròpies de la *pseudocomunitat*:

- No hi ha una comunitat interpretativa, hi ha interaccions, i aquestes interaccions comparteixen una sèrie de pautes de creació.
- No narra la memòria.
- No produeix significat (còpia significat), fins i tot quan és una crítica a allò establert.
- Dona espai perquè allò local (el comunitari) generi narrativa pròpia de reconeixement sociocultural (generació d'identitat).

Acabam el marc teòric d'aquest estudi pilot fent referència al fet que tota aquesta narrativa digital està generant una disfunció entre la realitat i el món virtual que a països com el Regne Unit ja s'està estudiant. Segons The Royal Society for Public Health¹⁹, «Instagram és la plataforma social més negativa en la salut mental dels joves».

¹⁹ <https://www.rsph.org.uk/about-us/news/instagram-ranked-worst-for-young-people-s-mental-health.html>. Darrera consulta, 3 de gener de 2019.

3.

**OBJECTIUS
I PREGUNTES
DE RECERCA**

3. OBJECTIUS I PREGUNTES DE RECERCA

3.1 Objectius de la recerca

L'objectiu general de la recerca és entendre com viuen i perceben les joves i els joves de les Illes Balears les relacions i els eixos que els afecten, com són les violències masclistes, la sexualitat i la concepció de la igualtat.

D'aquest objectiu general es desprenen diversos objectius específics:

- a) D'una banda, consideram necessari abordar la pervivència de diferents rols i estereotips sobre la construcció del gènere dins l'estructura patriarcal en què se socialitzen els joves. Aprofundir en els models de masculinitat i feminitat establerts, així com en el seu diferent impacte pels diferents canals receptors, com ara les xarxes socials, els mitjans de comunicació i l'entorn directe.
- b) Pel que fa a l'eix de les violències, pretenem apropar-nos al rebuig o tolerància entorn de les violències masclistes en les seves diferents manifestacions, tant en el si de les seves relacions sexeafectives que estableixen com en l'àmbit de les relacions personals amb contingut sexual. Es tracta d'examinar si les joves i els joves identifiquen les violències masclistes i apropar-nos al seu posicionament passiu o actiu.
- c) Ens marcam com a tercer objectiu específic aprofundir en la sexualitat dels joves i les joves, com un eix transversal que pot ser partícip i/o visibilitzar les violències masclistes, en tant que és un dels principals elements de definició de la seva identitat com a adolescents, ja sigui de forma proactiva o com a receptors d'inputs externs, així com de l'inici de les seves formes de relacionar-se.
- d) Per acabar, pretenem analitzar la percepció de la igualtat de gènere existent entre les joves i els adolescents de les Illes Balears. Ens plantejam endinsar-nos en les experiències i el coneixement de la igualtat i dels models de relació igualitaris que tenen.

3.2 Preguntes de la recerca

A partir d'aquests objectius, ens plantejam diferents preguntes generals per vehicular la recerca.

1. Quins tipus de violències masclistes afecten la vida de les joves i els joves?
2. Quines percepcions tenen les joves i els joves de la igualtat i aquestes violències masclistes?

3. Com s'hi articula la sexualitat, entenent-la com la frontissa entre les violències i la igualtat?

Aquestes preguntes generals ens han portat a desenvolupar guies de preguntes específiques per a cadascuna de les tècniques que configuren la metodologia de l'estudi.

3.3 Indicadors principals de la recerca

Consideram, doncs, que la recerca ha de pivotar a l'entorn de tres indicadors principals que s'interrelacionen entre si i que, en funció de l'edat de les joves i els joves, agafen més o menys rellevància en el relat. Entenem que una recerca pilot sobre *La percepció de la igualtat i les violències masclistes entre l'alumnat de 14 i 18 anys de les Illes Balears* ha de pivotar entorn d'aquests tres grans indicadors que han de permetre desenvolupar després un arbre conceptual que sigui l'eix vertebrador de cadascuna de les tècniques proposades en la metodologia.

- a) Violències masclistes:** Prenem, en relació amb la població adolescent, totes les formes i els àmbits de la violència masclista que estableix la Llei 11/2016 de les Illes Balears que es donen en l'adolescència, entre els 12 i els 17 anys.
- b) Igualtat:** L'article 3 de la Llei 11/2016 de les Illes Balears considera que la igualtat entre dones i homes implica «l'absència de qualsevol discriminació, directa o indirecta, per raó de sexe, en els àmbits polític, social, laboral, cultural, esportiu, de salut, educatiu i econòmic», i entre els seus principis, entre d'altres, hi ha «la incorporació del principi d'igualtat de gènere, el respecte cap a la diversitat afectiva i sexual i la coeducació en el sistema educatiu de les Illes Balears».
- c) Sexualitat:** «La sexualitat és la manera de viure, veure's i sentir com a persona sexuada; la manera o maneres amb què cadascú viu, assumeix, potencia o pot conrear el fet de ser sexuat. Seria, doncs, una categoria subjectiva en la qual la referència són les "vivències", el que cadascú sent. La sexualitat, per tant, no és un instint, sinó un valor humà, una qualitat o una dimensió» (Junta d'Andalusia, 2015). Així, entenem la sexualitat com un dels principals eixos que configuren la identitat d'una persona i generalment es desenvolupa a l'adolescència. Els aprenentatges que una persona tengui durant l'etapa d'infantesa, la preadolescent i l'adolescent determinen una manera de relacionar-se amb el sexe en el futur. La sexualitat està influïda per diversos aspectes com el gènere, l'orientació sexual, la concepció de l'erotisme, entre molts altres, o per exemple, altres dimensions més complexes com la religió o el lloc d'origen.

3.3.1 Arbre conceptual de la recerca

A continuació, s'exposen alguns dels conceptes que es tindran presents tant per a l'elaboració de les preguntes motor i les guies de les diferents tècniques proposades, com també per a l'anàlisi dels continguts.

Violències masclistes:

Patriarcat i socialització de gènere, privilegis i costos, cosificació, hipersexualització, ciberassetjament i *sexpreading*, discriminació sexual, cultura de la violació, repressió emocional, assetjaments, xantatge emocional, erotització de la violència i relativització del consentiment explícit.

Estereotips i rols de gènere:

Socialització del gènere, imaginaris del gènere, models de masculinitat i feminitat, discriminació directa i discriminació indirecta.

Violències estructurals i simbòliques:

Amor romàntic i els mites que s'hi associen: possessió i gelosia, mitja taronja o predestinació, exclusivitat i fidelitat, matrimoni o convivència, omnipotència, perdurabilitat, aparellament lliure, equivalència d'amor i enamorament, la parella com a centre de referència de la realitat, el conflicte com quelcom consubstancial en les relacions (normalització), la idea que l'amor fa mal i renúncia per amor.

Igualtat:

Igualtat d'oportunitats real i afectiva, socialització i incidència del 8 de març.

Sexualitat:

Educació sexual, relacions afectivosexuals, diversitat, llibertat sexual, pornografia i consentiment.

Per a l'abordatge de diverses discriminacions i experiències, la mirada interseccional és primordial. A més, és obligat tenir present el context digital, en què la sexualització pot derivar en fenòmens com l'*stalking* o, fins i tot, el *grooming*.

Si agafam aquestes dimensions en la seva complexitat, obtindrem una mirada plural sobre la joventut de les Illes Balears. Cada dimensió conté tota una sèrie d'eixos que reflecteixen identitats múltiples. Partint d'aquesta anàlisi interseccional, revelarem experiències, discriminacions i avantatges i desavantatges de l'entramat relacional de les identitats.

4.

**LA IMPORTÀNCIA
DE L'ESTUDI
PILOT**

4. LA IMPORTÀNCIA DE L'ESTUDI PILOT

Aquest estudi pilot té la intenció de ser una aproximació a la percepció de les violències masclistes, la igualtat i la sexualitat del jovent de les Illes Balears. Creim que davant les dades sobre violència masclista entre les joves i els joves i els estudis que ens precedeixen és important començar a desenvolupar noves formes d'investigació qualitativa per conèixer com es relacionen. La preocupació per la violència masclista ha augmentat els darrers anys. S'ha disparat quasi tres punts respecte a anys anteriors, segons el CIS. Malgrat tot, segons dades de novembre de 2018, la societat espanyola segueix posicionant la violència contra la dona al 19è lloc dels problemes que existeixen a l'Estat espanyol. El següent, el 20è, curiosament són «els problemes relacionats amb la joventut». Alhora, la violència contra les dones, el feminisme i la igualtat han estat objecte de les majors manifestacions durant els anys 2017 i 2018. El 8 de març de 2018 va ser una fita clau en la història de l'Estat espanyol amb mobilitzacions a més de 120 ciutats del país.

En aquest sentit, filòsofs com Josep Ramoneda adverteixen que el segle XXI estarà definit en dos terrenys: la revolució feminista i la cultura ecològica. Dos àmbits, a la vegada, que es relacionen pel que fa a les teories ecofeministes i que ens presenten una nova manera de sostenir la vida i desenvolupar-la, així com explica en moltes ocasions l'antropòloga ecofeminista Yayo Herrero.

Amb l'estudi *La percepció de la igualtat i les violències masclistes entre l'alumnat de 14 a 18 anys de les Illes Balears*, contribuïm a aquest debat posant en el centre el jovent, futur del món, i les seves experiències, anant d'allò *micro*, amb els seus escrits, fins a allò *macro*, que s'ha plasmat en les seves converses i en espais de reflexió clau. Entenem, però, que aquest és un estudi pilot que implica una continuïtat: 1) ampliant-lo a una població d'estudi més gran i més diversa; 2) portant-lo fora dels centres escolars plantejant etnografies en els espais de reunió, i 3) generant les intervencions que es desprenen de l'estudi aplicant-hi mecanismes qualitatius d'avaluació.

La metodologia aplicada a l'estudi és clau per entendre com podem dur a terme noves intervencions o generar mecanismes per aturar les violències masclistes. Aquesta metodologia basada en la redacció de microrelats a través del visionat d'una pel·lícula, exercici clau per als joves de cara a fer un exercici d'introspecció i de reflexió, segueix posant al centre els espais de diàleg i el fet relacional amb els grups de discussió.

Esperam que aquest estudi pilot sigui la punta de llança per generar més mecanismes de monitoratge sobre la situació de l'adolescència en el context balear, i sigui extensible a més territoris o espais d'aprenentatge. El fi de les violències masclistes i el desenvolupament de la nostra societat en igualtat de drets és clau per a la construcció d'un món democràtic i sostenible.

5.

**LA PROPOSTA
METODOLÒGICA DE
LA RECERCA**

5. LA PROPOSTA METODOLÒGICA DE LA RECERCA

5.1 La selecció dels instituts participants en la recerca

Per cobrir tot el territori de les Illes Balears i per fer-ho de manera proporcional al nombre d'habitants de cada illa, es decideix que la quantitat de la mostra d'instituts sigui de nou, repartits de la següent manera:

Mallorca: 859.289 habitants (2015), 4 instituts.

Menorca: 91.601 habitants (2016), 2 instituts.

Eivissa: 132.637 habitants (2010), 2 instituts.

Formentera: 12.124 habitants (2016), 1 institut.

La tria es fa de manera aleatòria conjuntament amb la direcció de l'Institut Balear de la Dona (IBD). Es decideix que s'abastin les diferències geogràfiques de les illes en la mesura del possible. Es trien IES del centre i de la costa, així com també de les capitals. En el cas de Formentera, es treballa en l'únic institut de l'illa.

5.1.1 Relació d'instituts seleccionats

1. Institut: IES PUIG SA FONT

Localitat: Son Servera, Mallorca.

Estudiants: 780.

Poblacions d'on prové l'alumnat: Son Servera, Cala Bona, Cala Millor.

2. Institut: IES SINEU

Localitat: Sineu, Mallorca.

Estudiants: 850.

Poblacions d'on prové l'alumnat: Costitx, Ariany, Maria de la Salut, Petra, Sant Joan, Sencelles, Sineu, Llubí, Lloret.

3. Institut: IES JOAN MARIA THOMÀS

Localitat: Palma. Mallorca.

Estudiants: Gairebé 800.

Poblacions d'on prové l'alumnat: Palma i altres localitats de l'illa en el cas dels batxillers, ja que és dels pocs instituts en què es cursa la línia pedagògica artística.

4. Institut: IES ANTONI MAURA**Localitat:** Palma. Mallorca.**Estudiants:** 2.247 (dades del 2011).**Poblacions d'on prové l'alumnat:** En el cas de l'ESO, provenen majoritàriament del polígon de Llevant i de les barriades de la seva rodalia, això és, es Molinar, Can Pastilla, Coll d'en Rebassa i la Soledat.**5. Institut:** IES MARC FERRER**Localitat:** Sant Francesc, Formentera.**Estudiants:** 380.**Poblacions d'on prové l'alumnat:** Tota l'illa de Formentera.**6. Institut:** IES SANT AGUSTÍ**Localitat:** Sant Agustí des Vedrà (Sant Josep de sa Talaia), Eivissa.**Estudiants:** **devers** 500, provinents de dos CEIPs adscrits (Es Vedrà i L'Urgell) i de l'alumnat de centres de Sant Antoni.**Poblacions d'on prové l'alumnat:** Sant Josep i Sant Agustí.**7. Institut:** IES SA BLANCA DONA**Localitat:** carretera de Sant Antoni, Eivissa**Estudiants:** 911.**Poblacions d'on prové l'alumnat:** De tota l'illa, això és, Santa Eulària des Riu, Sant Josep de sa Talaia, Sant Joan de Labritja, Sant Antoni de Portmany. Fins i tot, de Palma i de l'illa de Formentera.**8. Institut:** IES RAMIS I RAMIS**Localitat:** Maó, Menorca.**Estudiants:** 844.**Poblacions d'on prové l'alumnat:** Maó, es Castell, i de manera més residual, Sant Lluís.**9. Institut:** IES JOSEP MARIA QUADRADO**Localitat:** Ciutadella, Menorca.**Estudiants:** 550.**Poblacions d'on prové l'alumnat:** La majoria de l'alumnat, que cursa l'ESO, prové de la mateixa Ciutadella. Els alumnes no residents venen també de Ferreries o de Maó, i es troben als ensenyaments postobligatoris, ja que el centre és l'únic de l'illa que imparteix estudis d'arts escèniques, música i dansa.

5.2 Metodologia qualitativa

La recerca està articulada a partir d'una metodologia qualitativa que combina una sèrie de tècniques. Totes elles potencien l'escolta activa, ja que consideram que és a través de les experiències pròpies de les adolescents i els adolescents que podem apropar-nos a les percepcions del jovent a l'entorn de les violències masclistes i la igualtat i detectar acords, demandes, necessitats i mancances per tal de fer una diagnosi que permeti generar eines de sensibilització envers la igualtat i, especialment, la prevenció de les violències masclistes.

Apropar-nos a elles i a ells mitjançant aquesta forma de comunicació-acció implica obrir-nos a allò que forma part del seu dia a dia: les seves lògiques comunicatives i formes d'interacció influïdes per les xarxes socials.

Així, proposam una metodologia qualitativa que engloba les següents tècniques:

- Visionat d'una pel·lícula i realització d'un microrelat a l'entorn d'aquesta.
- Nou grups de discussió (GD), complementats, en l'etapa de disseny, amb entrevistes curtes informals per aproximar-nos al llenguatge del jovent, que ens han d'ajudar a elaborar les guies dels GD.

5.2.1 Selecció de la pel·lícula i justificació de la tria

Quan es proposa treballar amb una sèrie de pel·lícules que s'aproximen a les violències masclistes i a la igualtat amb perspectives diferents, s'elabora un llista que inclou:

Te doy mis ojos (2003), Icíar Bollain.

El juego del ahorcado (2008), Manuel Gómez Pereira.

Tres metros sobre el cielo (2010), Fernando Gómez Molina.

Una chica vuelve sola a casa de noche (2014), Ana Lily Amirpour.

7 diosas (2015), Pan Nalin.

3 generaciones (2015), Gaby Dellal.

Figuras ocultas (2016), Theodore Melfi.

Bar Bahar. Entre dos mundos (2016), Maysaloun Hamoud.

Finalment, s'escull treballar amb *Tres metros sobre el cielo* (2010), de Fernando González Molina, una pel·lícula que mostra relacions contemporànies entre joves. Escollim aquesta pel·lícula perquè, en el moment que es va estrenar, va ser un fenomen de masses i va marcar un precedent de cert tipus de cinema adolescent. Hi ha pel·lícules prèvies que tracten els mateixos temes, però de forma crítica, mentre que aquesta dulcifica i fa

atractius els rols de dominació i les actituds masclistes. Al llarg de la pel·lícula, podem veure com es reproduïxen diverses violències i qüestions relatives a la igualtat i com es desenvolupa la sexualitat entre els joves.

Amb el visionat d'aquest film es pretén obrir una porta a l'anàlisi d'eixos com l'amor romàntic, les violències masclistes, la sexualitat i la percepció de la igualtat en les relacions afectives. Es tracta que l'alumnat redacti microrelats individuals on reflexioni i analitzi aquests comportaments, conductes i situacions.

5.2.2 La dinàmica proposada a l'aula entorn del visionat de la pel·lícula

La primera tècnica d'aproximació es durà a terme a les aules dels instituts. Es tracta que un grup-classe de cada centre visioni la pel·lícula *Tres metros sobre el cielo* (2010), de Fernando González Molina, i després es convidi els alumnes a escriure un relat lliure que només ha de complir un requisit: ha de portar per títol «T'enamores igual que la Babi i l'Hache? Ens ho expliques?».

El temps aproximat que es calcula per realitzar la dinàmica és de 2 hores i 55 minuts (10 minuts d'explicació del professorat, 2 hores de visionat del film i 45 minuts per escriure el relat).

Les indicacions que es faran arribar als tutors perquè dirigeixin la dinàmica són les següents:

PROTOCOL DE LES ACTIVITATS PROPOSADES

Estudi *La percepció de la igualtat i les violències masclistes entre l'alumnat de 14 a 18 anys a les Illes Balears*

Primera sessió (2 hores)

1. Descarregar la pel·lícula des de l'enllaç a We-Transfer que enviarem.
2. Explicació de l'activitat per part de la tutora, que explica l'activitat als alumnes sense influenciar la seva resposta.

Un exemple d'explicació pot ser:

- Per què miram la pel·lícula? *Per a un projecte pilot d'IBD a través del qual volen acostar-se a la visió dels joves i les joves entorn de l'amor i les relacions entre joves.*
- Què pretenem? *Que la mireu i que us fixeu en tot allò que us cridi l'atenció i que connecti amb vosaltres de manera positiva o negativa.*

3. Visionat de la pel·lícula.

Segona sessió (45 minuts)

1. Escriure un relat de màxim una pàgina sobre la següent pregunta:
T'enamores igual que la Babi i l'Hache? Ens ho expliques?

Es demanarà a les escoles que aquesta primera tècnica d'aproximació es dugui a terme entre l'1 d'octubre i el 15 d'octubre. En el mateix document també s'especifica que les sessions es poden dur a terme el mateix dia o en hores diferents de tutoria.

Finalment, es demanarà als tutors involucrats que enviïn els relats dels alumnes per tal que els *recercaires* els puguin analitzar. Per facilitar la feina, es donarà l'opció del correu postal, del correu electrònic i del WhatsApp.

Per completar aquesta primera activitat, també es facilitarà al professorat una guia de treball de suport perquè, ja voluntàriament, puguin aprofitar el visionat de la pel·lícula per fer-ne una anàlisi a l'aula amb perspectiva de gènere. Aquesta és una opció que se'ls oferirà de realitzar sempre després d'haver fet la dinàmica de l'estudi per tal de no distorsionar-ne els resultats.

La guia és un document –l'adjuntam a continuació– que presentarà cinc eixos principals d'anàlisi del film, així com algunes claus per si l'adult vol focalitzar-se i treballar alguna escena determinada de la pel·lícula.

GUIA DE TREBALL A L'AULA

Estudi *La percepció de la igualtat i les violències masclistes entre l'alumnat de 14 a 18 anys a les Illes Balears*

L'estudi *La percepció de la igualtat i les violències masclistes entre l'alumnat de 14 i 18 anys a les Illes Balears* proposa la pel·lícula *Tres metros sobre el cielo* per ser un exemple paradigmàtic de producció que reflecteix i transmet esquemes i comportaments masclistes de les relacions actuals entre els joves i adolescents. Així, amb el visionat d'aquest film es pretén obrir una porta a l'anàlisi d'eixos com l'amor romàntic, les violències masclistes, la sexualitat i la percepció de la igualtat en les relacions afectives mitjançant la creació per part de l'alumnat de microrelats individuals on reflexionin i analitzin aquests comportaments, conductes i situacions.

Fitxa tècnica

TÍTOL: *Tres metros sobre el cielo* (2010)

DIRECCIÓ: Fernando González Molina

GUIÓ: Ramón Salazar / La pel·lícula està basada en la novel·la de Federico Moccia *Tre metri sopra il cielo*, 2004

GÈNERE: Romàntic-drama

Sinopsi

Hugo Olivera (H) i Bàrbara Alcàzar (Babi) són dos joves que comencen una història d'amor fruit d'una trobada casual. Ell, diversos anys més gran que ella i amb antecedents penals per agressió a l'amant de la seva mare, és un *bad boy* violent, i ella, una nina introvertida i formal, menor d'edat, que comença resistint-se als encants d'H, rebutjant-lo per les seves actituds agressives, però acaba enamorant-se'n. La trama gira entorn del desenvolupament d'aquesta relació basada en l'amor romàntic i allò que comporta tot aquest tipus de construcció sexeafectiva: violència, gelosia, dominació, rols de gènere i estereotips. Un film dirigit a un públic jove que es va convertir en un èxit a la taquilla i va marcar un precedent en el cinema romàntic dirigit a adolescents a l'Estat espanyol.

Eixos a analitzar

a) Els mites de l'amor romàntic.

Segons aquesta visió, l'amor s'hauria de viure seguint un model determinat que, en general, no es correspon amb la realitat. Creu, per exemple, en la mitja taronja i en el fet que estar gelós és una forma d'amor. L'amor romàntic, doncs, es construeix a partir de tòpics –com el patiment, la fidelitat, la gelosia, el perdó– i genera mites al seu voltant. Aquí us n'explicam alguns.

- El mite de la mitja taronja o la predestinació: creença que hem escollit aquella parella que, d'alguna manera, tenim predestinada.
- El mite de l'exclusivitat: només podem estimar una persona.
- El mite del matrimoni o convivència: l'amor condueix al matrimoni.
- El mite de l'omnipotència: l'amor ho pot tot.
- El mite de la perdurabilitat o la passió eterna: l'amor passional dels primers mesos ha de durar per sempre.
- El mite de la fidelitat: l'amor comporta que sempre siguis fidel a la teva parella.

- El mite del lliure albir: els sentiments de l'amor són lliures i no estan influïts per valors socials, biològics o culturals aliens a la nostra voluntat.
- El mite de l'equivalència d'amor i enamorament: si desapareix la passió és que s'ha acabat l'amor.
- El mite de l'aparellament: la parella és natural i universal en totes les èpoques i cultures.
- El mite de la gelosia: tenir gelosia és indicador de l'amor vertader.

On hem vist tots aquests mites?

1937: *Blancaneus i els set nans*, la història d'una dona sotmesa per un príncep.

1950: *La Ventafocs*, una serventa que espera que el príncep arribi i la converteixi en princesa.

1953: *Peter Pan*, i la relació entre la Campaneta i la Wendy.

1959: *La bella dorment*, la princesa a qui un petó d'un home desconegut despertarà i amb aquest petó s'enamorarà.

1989: *La Sirenita*, la sirena que s'enamora bojament d'un home pel qual acaba renunciant a la seva identitat.

1991: *La Bella i la Bèstia*, la baralla de dos mascles alfa per l'amor d'una dona que es diu Bella.

b) Masculinitat hegemònica i rols.

L'Hache és un jove agressiu, fort, amb actituds de dominació, mentre que ella és una al·lota menor d'edat amb un caràcter angelical, sensible, i una actitud responsable. Si ens hi fixam, al començament, ella és un subjecte passiu, poc experimentat, mentre que ell és un subjecte actiu que la conquereix amb insistència i jocs. Posteriorment, però, ella passa a ser un element que ell ha de protegir.

Val la pena parar atenció a les diverses escenes de competició en força i valentia que protagonitzen els homes de la pel·lícula. I també a l'escena de competició i baralla entre dues dones amb rols diferents per l'amor d'un home.

c) Violències.

Es distingeixen diversos tipus de violències al llarg de la pel·lícula.

- Violència ambiental. El personatge protagonista fa un ús constant de l'agressivitat i la violència contra altres personatges i objectes que apareixen a la pel·lícula; el film justifica l'actitud pel trauma, pel fet que l'Hugo hagi trobat la seva mare mantenint relacions amb un home fora del matrimoni. La pel·lícula també presenta escenes d'agressivitat contra dones no protagonistes.
- Violències simbòliques. El protagonista exerceix un rol de dominació i persecució sobre ella -fins i tot amb insults i culpabilització quan ella corre perill- fins que aconsegueix conquerir-la.
- Violència física contra la protagonista. Al final de la pel·lícula, ell li dona una bufetada perquè ella no calla. El guió mostra l'escena com quelcom reprovatori, però en certa forma justificat pel fet que ell acaba de perdre un amic.

L'eix anterior, de l'amor romàntic, també podríem considerar-lo un tipus de violència.

d) Sexualitat.

Com es construeix la relació sexeafectiva entre la Babi i l'Hache?

Com es construeix la relació sexeafectiva entre la Katina i el Pollo?

Quins són els rols sexuals en les dues parelles?

Com van evolucionant els sentiments segons el gènere dels protagonistes?

Escenes a visionar i conceptes relacionats:

L'escena de la competició de les barres (9:10'-10:30') - Masculinitat i rols.

Ens hem de plantejar per què a l'escena surten només homes competint, a més competint per veure qui és el més fort, qui aguanta més, qui és el més «home» (construcció del rol). Aquest tipus de comportament, reproduït al llarg de tota la pel·lícula d'una manera subtil, encaixa en l'estereotip d'allò masculí que ens han explicat sempre els mitjans de comunicació, les pel·lícules i narratives diverses.

Com ha de ser un home? Què significa ser home? Competir? Si us adoneu, els homes quan competeixen són titllats d'herois o de líders, però les dones, si ho fan, són dolentes. Per què?

Cal plantejar-se la masculinitat com una construcció de gènere i com una construcció cultural?

Escena de la festa (16'-18:12') - Violències / Masculinitat i rols.

L'Hache tracta malament la Babi, la vacil·la constantment. Li diu «això sempre funciona amb *ties* com tu». L'Hache cosifica i estereotipa la Babi. Per què ho fa? Quina manera de lligar és aquesta? A més, l'agradeix verbalment en dir-li: «Així d'amable estàs menys lletja», mentre li toca la cara amb un signe de fatxanderia.

Quan un al·lot surt en defensa de la Babi (també un home), l'Hache l'agradeix físicament.

Durant aquesta escena veim com el rol masculí és maleducat, agradeix i infantilitza la Babi. Però no només la infantilitza el protagonista; també ho fa el mateix guionista mostrant-la com una al·lota vulnerable, incapaç d'aturar els peus sola a l'Hache; per això entra el següent al·lot reforçant la idea de l'home com a agent protector de la dona.

Aquesta és una forma subtil de reproduir el masclisme -amagant-lo sota una imatge de *macarró*- i també una forma d'associar la violència a allò masculí, i la vulnerabilitat, a allò femení.

Escena de la carrera (34:20'-37:10') - Violències i rols.

L'escena de la carrera és greu per molts motius, però el més perillós és el de la dona com a agent *matable*, és a dir: si jo em mato, tu et mates amb mi; i si jo guanyo, tu guanyes. És una de les escenes més terribles de la pel·lícula, perquè cosifica el cos de la dona com un premi, però a més com un repte o un complement en una situació altament perillosa.

Flash-back del trauma d'ell que justifica la seua actitud (54'-56') - Violències.

De nou, l'Hache posa en perill la Babi, la torna a col·locar en un estat que podríem anomenar *matable*. Per què? Perquè posa en risc la seva vida, però també la d'ella. Aquest tipus d'escenes ens demostren com aquesta pel·lícula tracta la figura de la Babi com la persona que ha d'aguantar, ha de ser comprensiva... L'Hache, en canvi, es comporta com un maltractador, tot i que s'intenta disfressar de romanticisme i traumes no resolts.

Sortiríeu amb una persona que us posàs en situacions de perill?

A més, en aquesta escena, el *flash-back* serveix per mostrar la raó del trauma: que l'Hache va trobar la seva mare mantenint relacions sexuals amb el seu amant, a qui ell després va agredir, amb un sentit de protecció de l'honor de la mare, a qui retirarà la paraula. És a dir, en aquesta escena, l'Hache, des de la construcció del rol masculí, exerceix violència contra un altre home per una decisió personal de la seva mare, com si ell tingués el dret d'influir-hi i opinar-ne.

Escena de la baralla entre les al·lotes (64-65:30') - Violències.

Durant aquesta escena, la pel·lícula té la intenció de reproduir la imatge que les dones discuteixen per homes i que, a més, ens odiam; tot desmuntant la idea de sororitat i de comprensió entre nosaltres. Les tracta com a rivals, com a competidores, una imatge que sempre s'ha intentat construir.

*Podríem pensar en pel·lícules o relats que han enfrontat les dones i donaria la casualitat que sempre ha estat per un home: des de *Blancaneus*, *Chicas malas*, *Yo soy la Juani* o la darrera sèrie de Netflix, anomenada *Élite*; us sona?*

Escena del tatuatge (65'-67') - Amor romàntic.

L'escena del tatuatge representa l'amor romàntic: el tatuatge com el segell de l'amor, l'empremta eterna d'una relació que segurament, amb els anys, quan la Babi oblidi l'Hache, descobrirà que es tracta d'una relació tòxica. Una vegada més ens venen l'eternitat com un signe d'amor.

Creis que les relacions que fracassen són dolentes en si mateixes? L'amor romàntic és un producte del capitalisme i, com el capitalisme, ens explica que tot és etern, que res s'esgotarà mai.

Escena de la galtada (115') - Violències.

Aquesta escena és potser la més gràfica de la violència masclista que reproduceix tota la pel·lícula: es justifica la violència física per part de l'Hache. Ara bé, la pel·lícula revesteix la galtada de drama i romanticisme, com si fos fruit d'una relació tempestuosa.

Hem de plantejar-nos que la violència no justifica res.

5.3 Elaboració dels microrelats

Es proposa fer una sèrie de microrelats entre l'alumnat que ens ajudin a entendre quin llenguatge i quins temes tracta el jovent quan se'ls pregunta sobre les relacions de parella. Així, després del visionat d'una pel·lícula escollida per l'equip, es demanarà a les alumnes i als alumnes que escriguin un microrelat, que tindrà un enunciat obert, però que encamini les joves a parlar dels indicadors a l'entorn dels quals pivota la recerca.

Plantejam la creació d'aquests microrelats perquè ens acosten a la percepció de les joves sobre els temes que ens interessa i, a més, ens ajuden a escollir les joves que participaran en els grups de discussió.

L'enunciat que s'escull fa referència als personatges principals de la pel·lícula, a la seva relació i a les formes d'enamorament dels joves. Se'ls preguntarà: «T'enamores igual que la Babi i l'Hache? Ens ho expliques?».

I, després, es convidarà els alumnes a escriure un relat lliure. Aquest microrelat es farà a l'aula, després d'haver visionat el film.

Es treballarà amb 200 microrelats aproximadament, tenint present que a cada grup hi ha entre 25 i 35 persones.

5.3.1 Objectius dels microrelats

- a) Ens acostem a les percepcions individuals de les participants a l'entorn de les violències masclistes i la igualtat.
- b) Ens aproximem al llenguatge de les joves i els joves.
- c) Visibilitzen temes que associem quan se'ls pregunta a l'entorn de les violències masclistes i la igualtat.
- d) És l'eina que utilitzarem per escollir els participants dels GD.
- e) Ens ajuden a elaborar les guies dels GD.

5.3.2 Proposta d'anàlisi dels microrelats

Es planteja una anàlisi de contingut dels relats a partir de cinc eixos, que, considerem, són molt representatius del patriarcat, sistema que domina la societat capitalista occidental. Aquests cinc eixos són les dimensions que més es representen durant tot el guió de la pel·lícula. En cadascun d'aquests eixos, i a partir del marc teòric, ens fixem en una sèrie de subindicadors que ens ajudaran a aproximar-nos als relats i ens ajudaran a elaborar la guia dels grups de discussió.

L'amor romàntic és una construcció social de com ha de ser l'amor que ha creat el patriarcat. L'amor romàntic també és una construcció occidental, una manera d'entendre l'amor i les relacions occidentals que s'ha exportat a la resta del món a través d'eines capitalistes com novel·les de *romance*, pel·lícules romàntiques de Hollywood, publicitat i un llarg etcètera. Per a nosaltres, l'amor romàntic es podria categoritzar com una violència masclista en si mateixa, però, en l'anàlisi dels relats, volem diferenciar-lo de les violències perquè creim que ens hem d'ajustar a la tipologia «La violència de gènere» per identificar les violències més directes i l'amor romàntic com una violència a part que representa tota una construcció social sobre com ens hem de relacionar o estimar.

Subindicadors:

- Possessió i gelosia
- Mitja taronja o predestinació
- Exclusivitat i fidelitat
- Matrimoni o convivència
- Omnipotència
- Perdurabilitat o passió eterna
- Aparellament

- Lliure albir
- Equivalència d'amor i enamorament
- La parella com a centre de referència de la realitat
- El conflicte com quelcom consubstancial en les relacions (normalització)
- Idea que l'amor fa mal
- El canvi i la renúncia per amor

Pel que fa a la masculinitat i la feminitat hegemònica i els rols, analitzarem la figura dels al·lots i les al·lotes com a subjectes. Volem classificar i entendre què pensen específicament els al·lots i al·lotes sobre la figura masculina a la pel·lícula. Volem centrar-nos en això perquè també ens donarà una idea de què opinen o com pensen que ha de ser un al·lot i, també, com ha de ser una al·lota en les relacions. Aquest eix se centra més a veure com interpreten aquestes figures en diferents situacions i no tant si identifiquen o no rols masculistes, perquè això ja ho analitzam a l'apartat de l'amor romàntic.

Subindicadors:

- Atributs associats als al·lots
- Com pensen que ha de ser un al·lot
- Atributs associats a les al·lotes
- Com ha de ser una al·lota en les relacions

L'eix de violències masculistes inclou dos subeixos: violència física i violència psicològica. Volem saber si els al·lots i les al·lotes identifiquen aquests tipus de violències i, també, com ho relacionen amb els anterior eixos, l'amor romàntic i els rols femenins i masculins. Hem separat aquesta tipologia i hem fet tres diferenciacions perquè no podem donar per fet que per a l'alumnat la violència física sigui totalment identificable, tampoc la psicològica, ja que la majoria de joves homes blancs no reconeixen exercir violència psicològica sobre les seves parelles i després les estadístiques que reflecteixen les experiències de les al·lotes diuen el contrari.

Subindicadors:

- Patriarcat i socialització de gènere: privilegis i costos
- Cosificació i hipersexualització
- Ciberassetjament / *sexpredding*
- Discriminació sexual
- Pornografia
- Cultura de la violació
- Repressió emocional
- Assetjaments
- Xantatge emocional
- Erotització de la violència

Normalització de la idea del sexe com a deure

Relativització del consentiment explícit

Un altre eix és la sexualitat. Volem identificar i conèixer com es relacionen sexeafectivament els joves i les joves perquè així sabrem com entenen l'amor i ens donaran pistes o indicadors respecte als altres eixos, si no han fet apreciacions explícites.

Subindicadors:

Relacions afectivosexuals

Diversitat

Llibertat sexual

Consentiment

Per acabar, l'eix d'igualtat fa referència a com entenen els al·lots i les al·lotes les relacions; llavors sabrem com han valorat en matèria d'igualtat la relació dels protagonistes de la pel·lícula o com ells i elles interpreten la igualtat en les relacions en general fruit del visionat.

Subindicadors:

Socialització del gènere

Estereotips i rols de gènere

Imaginaris del gènere

Models de masculinitat i feminitat

Narrativa dels models

Discriminació directa i discriminació indirecta

Violències estructurals i simbòliques

Igualtat d'oportunitats real i afectiva

Incidència del 8 de març del 2018

QUADRE D'ANÀLISI

AMOR ROMÀNTIC	ROLS	VIOLÈNCIES	SEXUALITAT	IGUALTAT
Possessió i gelosia	Atributs associats als al·lots	Patriarcat i socialització de gènere: privilegis i costos	Relacions afectivosexuals	Socialització del gènere
Mitja taronja o predestinació	Com pensen que ha de ser un al·lot	Cosificació i hipersexualització	Diversitat	Estereotips i rols de gènere
Exclusivitat i fidelitat	Atributs associats a les al·lotes	Ciberassetjament / <i>sexpredding</i>	Llibertat sexual	Imaginaris del gènere
Matrimoni o convivència	Com ha de ser una al·lota en les relacions	Discriminació sexual	Consentiment	Models de masculinitat i feminitat
Omnipotència		Pornografia		Narrativa dels models
Perdurabilitat o passió eterna		Cultura de la violació		Discriminació directa i discriminació indirecta
Aparellament		Repressió emocional		Violències estructurals i simbòliques
Lliure albir		Assetjaments		Igualtat d'oportunitats real i afectiva
Equivalència d'amor i enamorament		Xantatge emocional		
La parella com a centre de referència de la realitat		Erotització de la violència		
El conflicte com quelcom consubstancial en les relacions (normalització)		Normalització de la idea del sexe com a deure		
L'amor fa mal		Relativització del consentiment explícit		
El canvi i la renúncia per amor				

5.4 Grups de discussió

Es planteja treballar amb la tècnica dels grups de discussió (GD), ja que aquesta tècnica qualitativa ens aproxima als discursos socials compartits, als discursos col·lectius, i visibilitza els acords i els desacords del grup. Per tant, ens porta a interpel·lar l'individu i, al mateix temps, el grup, en tant que els individus que conformen un GD presenten un joc discursiu entre les seves individualitats i el grup on estan inserits.

Els grups de discussió giren entorn dels cinc eixos als quals hem fet referència als microrelats. Es planteja dur a terme nou grups de discussió: tres integrats per al·lotes, tres integrats per al·lots i tres de mixts, que s'analitzaran a mode de pilot.

Cada grup estarà integrat per entre 6 i 8 joves de la mateixa edat; per tant, es planteja el següent:

- Tres grups de 3r de l'ESO: 1 amb al·lots, 1 amb al·lotes i 1 mixt.
- Tres grups de 4t de l'ESO: 1 amb al·lots, 1 amb al·lotes i 1 mixt.
- Tres grups de 1r de batxillerat: 1 amb al·lots, 1 amb al·lotes i 1 mixt.

A cada grup de discussió es plantejarà la mateixa guia de discussió i es treballaran amb els mateixos detonants de recerca, la qual cosa ens ajudarà a entendre els acords i desacords, tant de de cada grup com de forma col·lectiva.

Els grups mixtos es plantegen com a pilots, i l'objectiu d'aquests és entendre les formes de diàleg a l'entorn de les percepcions que estableixen les joves i els joves, així com elements que ens ajudin a visibilitzar la influència dels processos de socialització envers l'educació secundària obligatòria i les violències masclistes, la igualtat i la sexualitat.

La selecció del curs a cada institut es fa de manera aleatòria i és el centre qui decideix quin grup participarà en la recerca.

5.4.1 Objectius dels GD

- Analitzar la percepció de la igualtat de gènere existent entre les adolescents i els adolescents de les Illes Balears.
- Abordar la pervivència de diferents estereotips, mites i rols sobre la construcció del gènere.
- Apropar-nos al rebuig o tolerància a l'entorn de les violències masclistes en les seves diferents manifestacions.
- Aprofundir en la sexualitat de forma transversal per visibilitzar les violències masclistes.
- Endinsar-nos en el coneixement de la igualtat i dels models de relació igualitaris entre els joves, així com en el respecte mutu.
- Acostar-nos als acords i als desacords a l'entorn dels eixos de la recerca.
- Generar material d'anàlisi per entendre les percepcions de la joventut entorn dels indicadors de la recerca.
- Generar material d'anàlisi per creuar amb els resultats de l'anàlisi del contingut dels microrelats.

5.4.2 Indicadors del GD

Es recuperen els diferents eixos de la recerca: rols hegemònics de masculinitat i feminitat; amor romàntic; violències masclistes, sexualitat, i igualtat. I, cadascun d'aquests eixos, es desglossa en una sèrie de conceptes que ja s'han plantejat prèviament en les anàlisis dels microrelats. Ara s'inclouen, però, només aquells que han aparegut en els microrelats.

1. Rols hegemònics de masculinitat i feminitat
2. Amor romàntic
 - a. La parella com a fi
 - b. Canvi o renúncia per amor
 - c. L'amor ho pot tot
 - d. Mite de la mitja taronja / Passió eterna
 - e. Possessió i gelosia / exclusivitat i fidelitat
 - f. L'amor fa mal
3. Violències masclistes:
 - a. Psicològica: control; assetjament (algú fora de la parella); xantatge emocional; cosificació i hipersexualització; control per xarxes; discriminació sexual
 - b. Física
4. Sexualitat:
 - a. Consentiment
 - b. Educació sexual
 - c. Pornografia i cultura de la violació
5. Igualtat
 - a. Socialització del gènere
 - b. Valors o atributs
 - c. Noves masculinitats

5.4.3 Guia de preguntes dels GD

S'elabora una guia de preguntes, que es divideix en cadascun dels eixos de la recerca i suma preguntes a l'entorn dels indicadors i els subindicadors d'anàlisi.

ROLS MASCULINS I ROLS FEMENINS

- Què és ser un al·lot?
- Què és ser una al·lota?

- Com respons a aquests patrons: t'hi sents bé, els rebutges, t'hi sents acomplexat/ada?
- On has après a respondre?
- [Si és que sí] Quan ha canviat la manera de respondre i per què?

AMOR ROMÀNTIC

- Com t'enamores?
- Quins límits té estar en parella?
- Faries qualsevol cosa per estar en parella? I per mantenir-la?
- Permetries qualsevol cosa per estar en parella? I per mantenir-la?
- És la parella el centre de la vida? Ets sents incomplet?
- S'ha de patir per estar en una relació?

VIOLÈNCIES MASCLISTES

- Què perceps com a violència masclista?
- Què entens per violència masclista?
- Detectes violències masclistes al teu voltant? Com les vius?
- Quina resposta els dones: reacciones o les toleres?
- On has après a reaccionar-les o tolerar-les?
- De quina manera ho fas i en quins escenaris?
- Si les rebutges, des de quan ho fas?

SEXUALITAT

- Què us han ensenyat de sexualitat?
- Què entens per sexualitat?
- Com has descobert la sexualitat?
- Com influeix el porno en la vostra idea de sexualitat?

IGUALTAT

- Què entens per igualtat?
- Les relacions que coneixes són igualitàries? Per què?
- Com ha ser una relació perquè sigui igualitària?
- Tens experiència en relacions d'aquest tipus?
- De qui o de quins canals has après models igualitaris?
- Des de quan?

5.4.4 Les targetes relacionades amb els indicadors i subindicadors

Les entrevistes temàtiques informals amb sis joves, així com els microrelats, ens ajuden a convertir els indicadors i subindicadors en una sèrie de frases que conviden a un pos-

sible debat sobre els eixos de la recerca. Aquestes frases es vinculen als indicadors i als subindicadors d'anàlisi (vegeu la taula).

Rols masculins i rols femenins:

- M'agraden els al·lots que «*estan bons*», que són populars i «*dolentots*». M'agraden els al·lots atents, afectuosos, que estudien i són intel·ligents.
- Sé que si trii el batxillerat científic, aniré a una classe de «*mascles*».
- Si un al·lot se'n va amb moltes, li diuen «*crack*». Si ho fa una al·lota, «*puta*».
- Per ser popular has de tenir «*embolics*».
- M'agraden les al·lotes que «*estan bones*» i em cuiden.
- M'agraden les al·lotes que estudien, que són interessants i independents.
- Més d'una vegada m'han dit «masclot» perquè m'agrada jugar a futbol.

Amor romàntic:

- Per ser feliç cal tenir al·lot/a?
- Si em dones una altra oportunitat, et demostraré que puc canviar.
- Per tu ho deixaria tot.
- Hi ha gent que publica *stories* amb missatges com «Ets el millor que tenc» i «Ho ets tot per a mi». Quin fàstic.
- Ets el millor que tenc a la meva vida.
- Si és gelós és perquè t'estima.
- L'amor fa mal.

Violències masclistes:

- Últimament veus massa les teves amigues; sempre són elles primer que nosaltres; de veres necessites veure-les tant?
- Tu creus que has d'anar a l'institut amb aquest escot? Pareixes...
- Si em deixassis no sé què faria...
- Les al·lotes entren gratis a una discoteca, però els al·lots paguen. Em sembla fatal.
- «M'adon que a una amiga el seu al·lot li controla el mòbil. M'enfad. // La meva al·lota em deixa mirar el seu mòbil perquè confia en mi.
- «Eh, on ets?», «Eh, amb qui estàs?», «Qui és aquest que t'ha posat *m'agrada?*»
- No sé si m'agraden els al·lots o les al·lotes, però no tenc coratge per dir-ho.
- Quan ens enfadam amb el meu al·lot, m'aixeca la veu i alguna vegada m'ha insultat; però és perquè es posa nerviós. És el seu caràcter.

Igualtat:

No incloem targetes. Es decideix plantejar-ho amb preguntes de la guia.

Justificació dels guions dels GD

OBJECTIUS DE LA RECERCA	PREGUNTES DE LA RECERCA	INDICADORS D'ANÀLISI	SUBINDICADORS D'ANÀLISI	FRASES PER A LES TARGETES		
OBJECTIU 1 (TRANSVERSAL). Analitzar la percepció de la igualtat de gènere existent entre les i els adolescents de les Illes Balears						
MODEL DE L'AMOR ROMÀNTIC	OBJECTIU 2. Abordar la pervivència de diferents estereotips, mites i rols sobre la construcció del gènere	<ul style="list-style-type: none"> • Què és ser un home? • Què és ser una dona? • Com respon a aquests patrons: t'hi sents bé, els rebutges, t'hi sents acomplexat/da,? • On has après a respondre? • [Si és que sí] Quan ha canviat la manera de respondre i per què? • Com t'enamores? • Quins límits té l'estar en parella? • Faries qualsevol cosa per estar en parella? I per mantenir-la? • Permetries qualsevol cosa per estar en parella? I per mantenir-la? • És la parella el centre de la vida? Ets sents incomplet? • S'ha de patir per estar en una relació? 	Mites de l'amor romàntic	La parella com a fi	Per ser feliç cal tenir al·lot/a?	
				Canvi o renúncia per amor	Si em dones una altra oportunitat, et demostreré que puc canviar	
				L'amor ho pot tot	Per tu ho deixaria tot.	
				Mite de la mitja taronja / Passió eterna	Hi ha gent que publica stories amb missatges com "Ets lo millor que tenc" i "Eres mi todo". Quina grima. / Ets lo millor que tenc a la meva vida	
				Possessió i gelosia / exclusivitat i fidelitat	Si és gelós és perquè t'estima	
				L'amor fa mal	L'amor fa mal	
	Masculinitat i feminitat hegemònica i rols			Rol masculí	M'agraden els al·lots que estan bons, que són populars i malotes. // M'agraden els al·lots atents, carinyosos, que estudien i són intel·ligents. Sé que si trio el batxillerat científic aniré a una classe de tíos. Si un al·lot se'n va amb moltes li diuen crack. Si ho fa una al·lota, puta // Per ser popular has de tenir líos	
				Rol femení	M'agraden les al·lotes que estan bones i em cuiden // M'agraden les al·lotes que estudien, que són interessants i independents Més d'una vegada m'han dit marimacho perquè m'agrada jugar a futbol	
					Últimament veus massa a les teves amigues, sempre són elles primer que noltros; en serió necessites veure-les tant?	
					Tu creus que has d'anar a l'institut amb aquest escot? Pereixes...	
	Violències masclistes	3. Apropar-nos al rebuig o tolerància a l'entorn de les violències masclistes en les seves diferents manifestacions	<ul style="list-style-type: none"> • Què percebs com a violència masclista? • Què entens per violència masclista? • Detectes violències masclistes al teu voltant? Com les vius? • Quina resposta els dones: reaccions o les toleres? • On has après a reaccionar-les o tolerar-les? • De quina manera ho fas i en quins escenaris? • Si les rebutges, des de quan? 	Psicològica	Control	Si me deixassis no sé què faria...
					Assetjament (algú fora de la parella)	Les al·lotes entren gratis a una discoteca, però els nois paguen. Em sembla fatal.
					Xantatge emocional	M'adono que a una amiga el seu al·lot li controla el mòbil. M'enfado. // La meva al·lota em deixa mirar el seu mòbil perquè confia en mi. "Eh, on estàs?", "Eh, amb qui estàs?", "Qui és aquest que t'ha posat like?"
					Cosificació i hipersexualització	No sé si m'agraden els al·lots o les al·lotes, però no tenc coratge per dir-ho.
					Control per xarxes	Exemples de la pel·lícula Quan ens enfadam amb el meu al·lot, m'alça la veu i alguna vegada m'ha insultat; però és perquè es posa nerviós. És el seu caràcter. [NORMALITZACIÓ DE LA VIOLÈNCIA]
Discriminació sexual					Surto de festa i ell/a m'encanta, però després no vull fer-ho; però no sé com dir-li Si no ho feim, és que no m'estimes	
Sexualitat	4. Aprofundir en la sexualitat de forma transversal per visibilitzar les violències masclistes	<ul style="list-style-type: none"> • Què us han ensenyat de sexualitat? • Què entens per sexualitat? • Com has descobert la sexualitat? • Com influeix el porno amb la vostra idea de sexualitat? 	Física	Educació sexual	La sexualitat és plaer // La sexualitat és un risc	
				Pornografia i cultura de la violació	Els joves sabem què és el sexe o com fer-ho al·lit gràcies al porno	
				Sexe com a deure	Alguna vegada m'he inventat que he estat amb un tíó perquè, si no, xerrarien per darrere.	
Model de Relació Igualitari	5. Endinsar-nos en el coneixement de la igualtat i dels models de relació igualitaris entre els joves així com en el respecte mutu	<ul style="list-style-type: none"> • Què entens per igualtat? • Les relacions que coneixes són igualitàries? Per què? • Què ha ser una relació per a què sigui igualitària? • Tens experiència en relacions d'aquest tipus? • De qui o de quins canals has après models igualitaris? • -Des de quan? 	Igualtat	Socialització del gènere		
				Valors o atributs		
				Noves masculinitats		

5.4.5 Dinàmica dels GD

La durada del grup de discussió és de 60-65 minuts. Es durà a terme a una aula de l'institut, sense la supervisió del tutor o tutora. En la dinàmica, a cada eix es destinaran devers 12 minuts. Es posen les targetes sobre la taula i les participants i els participants escullen la que volen. Comencen a parlar de les targetes i les seves afirmacions es reforcen amb la guia de preguntes.

5.4.6 La selecció dels participants

La selecció de participants en els grups de discussió s'ha fet a través d'una sèrie de criteris a l'entorn dels microrelats.

a) Implicació de l'alumnat envers l'activitat

Consideram que els relats escollits han de mostrar una implicació per part de l'alumnat: han de respondre a una extensió, que sigui la necessària per desenvolupar la seva argumentació. I han de tenir una intenció narrativa: han de voler comunicar la seva opinió sobre el model de relació que promou la pel·lícula.

b) L'alumnat ha de fer el trànsit entre la pel·lícula i un intent d'exposar la seva postura

L'alumnat ens ha d'explicar com viu l'amor romàntic, la masculinitat i els rols de gènere, les violències, la sexualitat i la igualtat, a través de la seva experiència o bé fent referència a la pel·lícula per tal d'expressar la seva opinió. Per tant, ens han d'explicar alguna cosa que ens ajudi a entendre la seva postura davant les relacions que mostra la pel·lícula.

c) Argumentació clara envers la identificació o el rebuig del model de relació promogut per la pel·lícula

Consideram que les posicions contundents davant les violències masclistes en positiu o negatiu representen la percepció de la joventut i són un reflex de la societat en la qual vivim. Per tant, prioritzam aquells relats que mostrin una clara identificació o un clar rebuig.

5.4.7 Proposta d'anàlisi dels GD

Es planteja fer una anàlisi del contingut dels discursos de cadascun dels GD. Es treballa a partir de la transcripció verbatim i es dissenya una taula a l'entorn dels següents conceptes: rols, amor romàntic, violències, sexualitat i igualtat. Dins cadascun d'aquests eixos, s'analitzarà cadascun dels subindicadors (és a dir, targetes) a partir dels següents camps:

- Acords a l'entorn de la descripció de l'eix.
- Acords a l'entorn de la resposta que donen a l'eix.

- Acords a l'entorn dels canals d'aprenentatge de l'eix.

5.5 Enquestes en els centres

Es decideix que a cada institut col·laborador (nou) se li passarà una enquesta per aproximar-nos, de manera pilot, a la percepció que té el professorat a l'entorn de l'alumnat i les violències masclistes i la igualtat, així com també a possibles línies d'intervenció.

5.5.1 Plantejament de l'enquesta

L'enquesta gira a l'entorn de dos eixos: sobre la relació de l'alumnat amb les violències masclistes i la igualtat de gènere, i sobre les vies, intervencions o projectes proposats als centres per revertir la problemàtica.

La utilitat de l'enquesta rau a copsar l'opinió i les experiències del professorat i altres càrrecs que treballen dia a dia amb els adolescents i les adolescents. Són els treballadors i les treballadores del centre qui ens poden explicar de primera mà quines actituds vers les violències masclistes i la igualtat desenvolupa el seu alumnat, així com establir quines eines faciliten a l'alumnat amb l'objectiu que assoleixin un marc teòric al respecte, així com quines millores o intervencions creuen que s'han de dur a terme al respecte. Les preguntes de l'enquesta són les següents:

1. Quins són els principals problemes a l'entorn de les violències masclistes que detectes a les aules?
2. Com afecta les al·lotes?
3. I els al·lots?
4. Quantes al·lotes i al·lots parlen d'igualtat; en quin termes ho fan?
5. Creus que les intervencions que s'estan fent actualment són les adequades?
6. Quin tipus d'intervenció creus que es podria fer per fomentar models igualitaris?
 - a. A curt termini
 - b. A mitjà termini
 - c. A llarg termini
7. Disposa el centre de recursos suficients per dur a terme aquestes intervencions?
SÍ/NO
8. Si és que no, explica'ns breument quins recursos manquen.

L'enquesta s'enviarà a tots els instituts col·laboradors per correu electrònic. Es farà arribar a tot el professorat que ha participat en l'estudi, ja sigui com a tutors o tutores del

grup, orientadors o orientadores, etc. S'explicita la possibilitat que es pugui respondre de manera anònima.

5.6. Plantejament de la campanya

La proposta videogràfica de presentació dels resultats es basa en la idea que els resultats es converteixin en un material de consulta públic, de pedagogia i de conscienciació, i una eina de comunicació de les activitats promogudes per les institucions implicades en matèria de drets de les dones. Per aquest motiu, la presentació de resultats de la recerca inclou un informe físic i paral·lelament la comunicació a les principals xarxes socials: Facebook, Twitter i Instagram, de forma que els vídeos també arribin als joves, els principals usuaris d'aquesta darrera xarxa.

Es proposa una comunicació esglaonada durant un mes i mig a partir de sis vídeos, cada un dels quals representa una conclusió de l'estudi, amb un eix central que articula la campanya: la incomprensió entre el món adolescent i el món adult per una falta de ponts, d'escolta i d'aprenentatge actiu. Els joves tenen un coneixement bàsic de la igualtat, però cap eina per fer front a què els passa en les seves relacions sexeafectives, per combatre allò que els fa mal. Proposam una forma de comunicació que representa de forma gràfica aquest crit dels joves per ser escoltats, i se'ls retorna el protagonisme com a subjectes de l'estudi.

En aquesta línia, la proposta estètica s'ha formulat a partir de les noves tendències en matèria de metàfores visuals i grafisme, amb un llenguatge tant verbal com gràfic que beu directament dels grups de discussió i altres fonts de coneixement primàries dels adolescents. Així, es presenta una proposta dinàmica però equilibrada, horitzontal, que faci comprensible la complexitat de la matèria apel·lant als diferents públics implicats. Una proposta que pugui ser emprada com un material de comunicació que viralitzi la recerca i democratitzi el coneixement, així com un material atractiu per als mateixos joves, que els interpel·li des de la primera imatge.

Amb aquest vídeo, en síntesi, els donam a ells i a elles, als joves, la paraula, i participam de les seves lògiques comunicatives, obrint-nos al seu món, el primer pas perquè dues generacions s'escoltin i combatin allò que afecta les dues de forma transversal: la manca d'igualtat i les violències masclistes.

6.

**CONCLUSIONS
DE LA RECERCA**

6. CONCLUSIONS DE LA RECERCA

6.1 Conclusions generals de la recerca

Abans d'explicar les conclusions generals segons els eixos de la recerca, avançam una sèrie de conclusions generals, a mode de resum. Es tracta de conclusions que ens semblen prioritàries, tant en el plantejament de les intervencions futures com també per visibilitzar la importància del resultat de l'estudi pilot portat a terme:

- Els models hegemònics de masculinitat i feminitat estan construïts sota un model patriarcal, en què encara les actituds, les accions i la sexualitat de les al·lotes són constantment jutjades.
- La popularitat és el concepte amb què dialoguen les joves i els joves i el que justifica part de les violències que s'exerceixen com a grup associades als rols hegemònics, les xarxes socials i el control grupal.
- El model que fa més popular a al·lots i a al·lotes joves comporta, al mateix temps, un insult per a elles i una admiració cap a ells.
- Al·lotes i al·lots estan sotmesos a una pressió estètica que emergeix en haver de tenir un físic determinat (normatiu).
- L'amor romàntic segueix sent el model que ha pres la joventut per tenir i desenvolupar relacions sexeafectives: reproduïxen els mites i els estereotips de l'amor romàntic i, ni al·lots ni al·lotes, els qüestionen.
- Ni al·lots ni al·lotes relacionen les violències que pateixen amb aquests mites i amb la narrativa amb què elles i ells mateixos s'expressen a les xarxes o amb les violències que reproduïxen a l'entorn del model de l'amor romàntic. Algunes d'aquestes violències són el control, el xantatge i la cessió de contrasenyes.
- Les xarxes socials es converteixen en el mur de la narrativa de l'amor romàntic i imposen les lògiques capitalistes pròpies de les narratives mediàtiques: acumulació, hiperconsum, ostentació i hiperexposició, i espectacularització del jo.
- La narrativa del model de l'amor romàntic es basa en la confiança o la desconfiança i és d'aquesta narrativa que se'n deriven violències masclistes com són el control, el xantatge o la manipulació.
- Les xarxes socials són un espai principal i de consens en què es relacionen sexeafectivament les joves i els joves; en la majoria de casos apareixen com a reproductores i potenciadores de les violències masclistes.
- Es relacionen a través de les xarxes socials, sobretot Instagram. Les xarxes són aparadors de la sexualització i hiperexposició d'elles i ells mateixos.
- La participació com la mirada crítica a l'entorn de les violències, fins i tot el reconeixement de les violències masclistes, i les possibles reaccions o respostes, passen per si aquestes violències afecten un dels integrants de la parella o si tenen a veure amb la dinàmica del que elles i ells entenen per estar en parella. Quan la violència

afecta els dos membres de la parella, aquesta es justifica exposant la confiança o la desconfiança com a raó per exercir o patir aquesta violència.

- La gran majoria d'al·lotes i al·lots entenen la violència masclista com una problemàtica individual i no com una problemàtica col·lectiva. Així, els que responen a aquestes ho fan de manera individual i no col·lectiva. Reaccionen i responen en funció de si qui pateix, o exerceix, la violència és conegut o coneguda.
- El control del mòbil és habitual tant en al·lots com en al·lotes, apareix a totes les edats i no sempre és considerat una violència.
- Els coneixements sobre igualtat són teòrics i necessiten eines per aprendre a gestionar i afrontar situacions quotidianes.
- Expressen que els falta formació i coneixements sobre la sexualitat. Demanen espais de diàleg i aprenentatge.
- El concepte de privacitat apareix com a difós en el relat d'al·lotes i d'al·lots i no el plantegen com un dret propi.
- La sexualitat apareix en termes de relació amb un altre; no parlen de la sexualitat pròpia.
- La sexualitat, tant en al·lots com en al·lotes, segueix sent un tema tabú: la majoria no en parla amb els pares o les mares, tampoc entre elles o ells.
- La pornografia és l'únic model de sexualitat que el món adult ofereix al jovent.
- El món adult sembla aliè a les lògiques agressives de comunicació del jovent, a la reproducció dels rols hegemònics i al model agressiu de l'amor romàntic.
- Les al·lotes reaccionen i, en alguns casos, responen perquè han experimentat violències masclistes des de la infància.

6.2 Conclusions generals de la recerca per eixos

S'exposen les conclusions generals a partir de la revisió de les diferents tècniques proposades. En aquest sentit, es prioritzen els grups de discussió i aquests es reforcen segons les conclusions dels microrelats.

1. Rols hegemònics

Hi ha un model hegemònic de masculinitat i de feminitat que és el que reconeixen com un model d'èxit i acceptació social i que descriuen de la mateixa manera des del mateix concepte: la popularitat. En aquest model, tant per a ells com per a elles, el físic ha de ser normatiu; aquest és l'atribut més important. Així i tot, en els grups mixtos expressen que el cos de les al·lotes està sotmès a la pressió popular, tant per part d'al·lots com d'al·lotes.

Aquest model també implica una pràctica: «tenir embolics», i acumular-los; això no vol dir tenir parella. De fet, tant al·lots com al·lotes coincideixen en el fet que tenir parella no és necessari per ser feliç. És important recalcar que «tenir embolics», però, té una connotació diferent per a ells i per a elles: per a ells és positiu i a elles els suposa el vell insult

de «puta». Així, en el cas de les al·lotes, el model que en un principi et premia socialment, al mateix temps, comporta un insult.

En els grups de discussió existeix una dualitat respecte a les actituds de les al·lotes: l'al·lota que té moltes relacions és la popular, però alhora és jutjada i estigmatitzada pel mateix motiu, mentre que ells, amb la mateixa actitud, són recompensats sempre amb valors positius.

Entre els atributs del model hi ha el fet que el mascle s'ha de saber posicionar com a líder, ha d'ostentar certs valors com el *passotisme* (cap o nul interès pels estudis) o ser graciós, i una conducta molt concreta envers les al·lotes: acumular relacions. Tant ells com elles reconeixen aquests atributs. Un tema que també apareix als relats: ells consideren que aquest model de masculinitat és el que atreu les al·lotes..

Tant en els grups d'al·lots com en el d'al·lotes, quan parlen del model de feminitat hegemònica, apareix un segon model, que han après a casa i a primària i que respon als cànons tradicionals de la feminitat, com ser educada, reservada i tenir parelles estables. Però l'altre model, el que implica sobretot tenir un cos normatiu i la sexualització, és allò que els comporta acceptació grupal a l'institut.

De nou, però, hi ha diferències entre el discurs que fan elles i el que fan ells respecte a aquest doble model. D'una banda, elles ho exposen, primer, com un xoc o una contradicció respecte a allò que han après a casa que ha de ser una al·lota i que podem emparaular com «actitud reservada», però, a mesura que passen els anys, aprenen a dialogar amb ambdós models de feminitat hegemònica i a incorporar atributs d'un i altre. Durant l'adolescència, sembla que l'al·lota aprèn a dialogar amb ambdues feminitats en un procés que les homogeneïtza. Rebutjar-les i mostrar-se de manera diferent suposaria la crítica social (insult) i la marginació: en aquest model l'al·lota és correcta, parla bé, és coneguda per les xarxes socials, està arreglada, està sexualitzada, li importen els estudis, es relaciona amb al·lots per xarxes.

En canvi, molts d'ells arriben a diferenciar entre l'al·lota amb qui tindran relacions més estables (la feminitat tradicional relacionada amb l'al·lota «afectuosa», «estudiosa» i «fidel») i la que és per «tenir embolics» (cos normatiu, sexualitzada i amb seguidors a la xarxa).

En el cas dels al·lots, en el relat no apareix cap xoc entre models de masculinitat: és a dir, no s'entreu que hi hagi un conflicte entre el model que aprenen a casa i allò que aprenen a l'institut. Com els passa a elles, els participants asseguruen que viuen la pressió del model, tot i que menys que les al·lotes. Quan parlen de la pressió del model, alguns d'ells fan referència a altres models de masculinitat: exposen que aquests els fan més lliures, però no els relacionen amb èxit social i, de fet, en algun cas apareix la paraula *freaky* com a sinònim de masculinitats que no són hegemòniques.

Tots identifiquen que el model no encaixa amb les seves vides i que, d'una manera o altra, aquest model de masculinitat i feminitat hegemònica els perjudica. Encara que les al·lotes, acorden tots, estan més perjudicades pel mateix model.

Dels relats d'al·lotes i al·lots, semblaria que es desprèn una manca de sororitat generalitzada del model: surt que les al·lotes es critiquen a elles mateixes. Un tema que es corrobora en la majoria dels grups mixtos.

Podem concloure que la sororitat en aquest model és gairebé nul·la, malgrat que en el relat de tots tres grups apareix l'amistat amb amigues com un element clau per sobreviure al model.

No és fins a 1r de batxillerat que la sororitat apareix per primera vegada de forma evident, quan es parla de referents com l'àvia feminista, mares deconstruïdes, activistes que segueixen a Internet. De nou, en el discurs del grup apareix la importància de les amigues com a font de suport contra el model.

2. Amor romàntic

L'amor romàntic és la clau per entendre la contradicció entre el fet que expressin que tenen coneixement teòric de la igualtat i les violències masclistes que reproduïxen o pateixen. Totes i tots participen o han participat dels mites i estereotips de l'amor romàntic.

Obtenim tres conclusions principals:

- a) No hi ha un qüestionament dels principals mites de l'amor romàntic ni per part dels al·lots ni de les al·lotes.
- b) No relacionen les violències que pateixen amb aquests mites; algunes d'aquestes, veurem a l'apartat de violència, són el control, el xantatge i la cessió de contrasenyes.
- c) Les xarxes socials es converteixen en el mur de la narrativa de l'amor romàntic i imposen lògiques capitalistes en les formes de relació.

En el centre del debat hi ha, tant per a al·lots com per a al·lotes, la concepció de l'amor com a possessió.

A partir d'aquí, tot l'argumentari del model que empren els participants i les participants suposa posar en joc els mites de l'amor romàntic —ni elles ni ells qüestionen mites com la fidelitat o l'exclusivitat—, i trobar una narrativa i unes accions que justifiquin aquests mites en el seu dia a dia. La narrativa del model es basa en la confiança o la desconfiança, i és d'aquesta narrativa que se'n deriven violències masclistes com són el control, el xantatge o la manipulació.

La fidelitat és un dels mites que no es qüestiona en cap moment. És el concepte entorn del qual pivotaran la gelosia i el control, actituds i accions que ens porten a exposar la necessitat d'analitzar l'amor romàntic com una violència en si mateix.

Al·lotes i al·lots, amb el pas del anys, sí que relacionen certs mites com «l'amor fa mal» amb les relacions tòxiques que comporten violències. En aquest sentit, entenem que una de les principals intervencions és dotar al·lotes i al·lots d'eines per protegir-se, ja que en el seu discurs expressen que, de moment, l'aprenentatge és fruit de les violències que han experienciat.

Tot i que l'amor romàntic és en el centre del discurs i sembla que és l'únic relat que fan de l'amor, tots els grups expressen que la parella no és una condició indispensable per ser feliç.

Malgrat que l'«embolic» no tindria lloc en la concepció clàssica de l'amor, aquests joves li fan un lloc a través de, i en part gràcies a, les xarxes socials, que imposen noves formes de relació. No s'entendria aquest model, però, sense la lògica capitalista que demostren els participants de «l'acumulació» de relacions efímeres i que es veu amplificada per les regles pròpies de les xarxes: acceleració, superexposició pública d'elles i ells mateixos i el que sembla un ventall d'estils de vida homogenis. És en aquest punt on, entenem, s'amplia el cos de les violències masclistes.

Xarxes:

Les xarxes socials afecten totes les relacions interpersonals d'al·lotes i al·lots des de 3r de l'ESO fins a 1r de batxillerat, fins al punt que el model no s'entén sense xarxa. Tots els grups estan d'acord que els models de feminitat i masculinitat hegemònica coincideixen amb els de les narratives mediàtiques hegemòniques. Així, les xarxes socials són: a) l'espai de consum de les narratives mediàtiques; b) l'espai que els posiciona respecte al grup, i c) un mur de producció pròpia que desenvolupen a l'entorn dels estereotips dels models hegemònics de masculinitat i feminitat i dels estereotips i mites de l'amor romàntic.

El concepte de *prosumidors* és més actual que mai, ja que per les xarxes:

- a) Consumeixen narratives mediàtiques i, sobretot, estils de vida.
- b) Produeixen continguts per a les xarxes que els posicionen en el relat del grup, ja que es relacionen amb la resta a partir del relat que elles i ells fan d'ells mateixos a les xarxes. És, per tant, un espai teatralitzador d'aparences i estils de vida, fins al punt que ens atrevim a dir que és un espai de sobreexposició escenificada d'elles i ells mateixos.
- c) S'interrelacionen.
- d) Es mesura i potencia la popularitat (a més seguidors, més popularitat i, fins i tot, parlen d'una «escala social» i de «com pujar i baixar» en aquesta escala).

e) Ostenten, tema que per a ells i per a elles és important. Fan ostentació de roba de marca, de llocs on han estat, d'«embolics» que han tingut.

En els seus discursos, fan referència, sobretot, a una xarxa social en concret: Instagram.

Aspectes que cal tenir present i en què coincideixen tots els grups:

1. La xarxa potencia la gelosia, ja que és aparador de tot el grup. En parlarem a l'apartat de l'amor romàntic.
2. La xarxa és alhora escenari i una eina de reproducció de les violències relacionades amb l'amor romàntic, encara que ells no les perceben com una violència.

De fet, tot i que en parlarem més endavant, és important visibilitzar que la xarxa és també el mur de la narrativa de l'amor romàntic, un concepte clau per entendre la percepció de les violències masclistes i la igualtat, i un espai prioritari d'intervenció. En aquest sentit, tots (al·lots i al·lotes) consideren aquesta narrativa com a irreal, però tots hi participen o hi han participat. Els grups de 1r de batxillerat, de nou, es miren les dinàmiques del que succeeix a la xarxa des de la llunyania.

Quan se'ls pregunta com han après a utilitzar les xarxes, mai fan referència a un adult o a un procés de reflexió; de fet, una de les participants arriba a dir que «tampoc no és necessari ningú per entendre com funcionen». Per a la gran majoria de participants semblaria que és una tecnologia simple, instintiva, que no requereix per abordar-la una vessant humanista o filosòfica. En aquest sentit, la dita manca d'eines ens sembla un camí per a la intervenció.

Al mateix temps, també hi ha participants que parlen d'aquestes plataformes com de visibilització d'alternatives, ja sigui de la feminitat hegemònica com d'altres formes d'estimar o estils de vida. De fet, identifiquen les *influencers* i els *influencers*, les *youtubers* i els *youtubers* com a font de reconeixement i referents a la seva vida.

3. Violències

Hem decidit dividir les violències en tres apartats, tot i que entenem que hi ha vasos comunicants entre unes i altres. L'entramat de violències masclistes genera un model en si mateix violent, que es configura a partir de la concepció d'uns rols hegemònics, la reproducció d'estereotips i mites de l'amor romàntic, i de la narrativa de la xarxa:

- a) violències dels rols hegemònics
- b) violències de l'amor romàntic
- c) violències de la xarxa

La decisió de dividir les violències, tot i que pot semblar ortopèdica, respon a una millor visibilització de possibles línies d'intervenció.

a) Violències dels rols hegemònics

Totes i tots participen d'un model que no encaixa amb ells i que, la gran majoria, considera perjudicial. Aquest és el motiu pel qual després, tant ells com elles, entraran en contradicció quan descriguin les seves pròpies experiències, ja sigui tant perquè han patit com perquè han exercit les violències del model.

Pels discursos de les al·lotes, podem parlar de tres fases de vinculació amb el model: una primera fase que té a veure, entenem, amb 1r i 2n de l'ESO i part de 3r: observació del model i participació. Hi ha un moment, que sembla ser 2n de l'ESO, en què les al·lotes identifiquen que aquest model és perjudicial per a elles i, a partir d'aquí, amb les eines que puguin tenir hi reaccionen en contra.

Els al·lots parlen despectivament d'aquest model de masculinitat, el reconeixen com a «injust» i, fins i tot, l'arriben a titllar de masclista. Però la resposta al model, en el seu cas, és menys freqüent.

Sembla que elles identifiquen més clarament les violències masclistes que comporten els rols hegemònics i hi reaccionen en contra. En el cas dels al·lots, malgrat que es genera debat en gairebé tots els grups, no pareix que percebin que ells pateixin les violències que es deriven dels rols; per tant, entenem que en aquest sentit no és tan freqüent que reflexionin o reaccionin contra el model.

El fet que tots i totes participin en el model, tot i que sigui perjudicial, és el motiu pel qual després, tant ells com elles, entraran en contradicció quan descriguin les seves pròpies experiències, ja sigui tant perquè han patit com perquè han exercit les violències del model.

Per a elles, el procés seria gradual: quan són més joves aquesta contradicció encara és, d'alguna manera, abstracta; després hi reaccionen en contra perquè han experimentat violències i, més endavant, cerquen maneres de respondre-hi.

Els al·lots parlen despectivament d'aquest model de masculinitat, el reconeixen com a «injust» i, fins i tot, l'arriben a titllar de masclista. Però la resposta al model, en el seu cas, és menys freqüent.

Pels discursos de les al·lotes, podem parlar de tres fases de vinculació amb el model: una primera fase que té a veure, entenem, amb 1r i 2n de l'ESO i part de 3r: observació del model i participació. Hi ha un moment, que sembla ser és 2n de l'ESO, en què les al·lotes identifiquen que aquest model és perjudicial per a elles i, a partir d'aquí, amb les eines que puguin tenir hi reaccionen en contra.

Ens sembla important assenyalar que seria a 3r de l'ESO quan les participants es plantegen començar a respondre a la homogeneïtzació que suposa el model. Les de 4t de l'ESO ho verbalitzen dient que es plantegen «ser elles mateixes» o qüestionar la

crítica social. Aquest canvi, diuen, es produeix gràcies a les converses entre amigues, i gairebé no anomenen l'escola o la família com a agents de canvi.

Així, 4t de l'ESO sembla ser un any frontissa, ja que han participat del model i ara comencen a reaccionar contra les violències que aquest comporta i que elles han patit. Hem d'afegir que sembla que les al·lotes no només generen reaccions a l'entorn de les violències que comporta aquest model per a elles, sinó que amplien el discurs i expliquen que aquests rols hegemònics també els perjudiquen a ells. Posen d'exemple quan un company decideix fer ballet com a extraescolar.

La tercera fase és la de la resposta. Entenem que, a mesura que passen els anys, elles experiencien violències masclistes, tant en pròpia pell com en la d'altres, i això els fa respondre, encara que sigui de forma individual, al model. Així i tot, el model és tan part de les seves vides que els és, fins i tot, difícil detectar com l'han après i encara molt més plantejar-se'n una alternativa. Apareix la importància de les amigues com a font de suport contra el model.

Cal destacar, però, que la resposta a les violències masclistes que narren els participants és individual i depèn del grau de coneixença de la persona que pateix la violència o que l'exerceix.

Podem concloure que elles responen més que ells davant les violències masclistes que implica aquest model de rols hegemònics (feminitat hegemònica) perquè elles reben més pressió social des de petites; un exemple que posen per tal que quedi molt clara la pressió social que pateixen és el fet que els insulten dient-los «masclot» quan volen jugar a futbol.

En ambdós gèneres, 1r de batxillerat apareix com un any en què les participants mostren més distància envers el model perquè semblaria que tenen més eines, que han adquirit a través de l'experiència en la majoria dels casos. Així i tot, sembla que la distància d'elles passa per la deconstrucció i la cerca de respostes de forma col·lectiva (en parlen i diuen que assisteixen a manifestacions), més enllà de la reacció.

I la d'ells, en canvi, la cerca de respostes es construeix de forma individual i no de forma col·lectiva, com fan les al·lotes.

b) Violències de l'amor romàntic

Pel que fa a les violències que es desprenen del model de l'amor romàntic, sobretot elles, verbalitzen contradiccions pel fet de participar en un model que reconeixen com a tòxic i perjudicial i que comporta violències per a elles. Les contradiccions es fan més evidents quan el grup ha rebut formació entorn de la igualtat.

En el cas dels grups dels al·lots, en els tres grups, els mites de l'amor romàntic i les violències que comporta provoca més discussions entre els participants, tant pel que fa a la nomenclatura, els límits i el mateix fet de si aquests són violències o no. Així

i tot, podem parlar que tots tres grups arriben a justificar la gelosia i el control com una forma de demostrar amor, protegir l'altre o evitar perdre'l. Aquesta narrativa és justificada com una acció individual.

Pels grups no mixtos que hem analitzat es fa evident que si tenen una formació amb el tema, sobretot elles, s'enfronten i aprenen a respondre a les violències que comporta l'amor romàntic; si no, la reacció és més tard i, a vegades, no hi ha resposta.

En general, en major o menor convenciment, tots els participants reconeixen l'existència d'un conjunt d'actes (control de xarxes, mòbil i de vestimenta, comentaris, xantatge) que no són correctes en el si d'una parella i que pivoten entorn del concepte de l'amor romàntic.

Així i tot, tant la participació com la mirada crítica a l'entorn de les violències, fins i tot el reconeixement de les violències masclistes, i les possibles reaccions o respostes, passen per si aquestes violències afecten un dels integrants de la parella o si tenen a veure amb la dinàmica del que elles i ells entenen per estar en parella i que sobrepassa la narrativa del que és estar en parella segons els mites i estereotips de l'amor romàntic.

Quan la violència afecta els dos membres de la parella, aquesta es justifica exposant la confiança o la desconfiança com a raó per exercir o patir aquesta violència. Per contra, tant al·lots com al·lotes en el seu discurs fan més èmfasi en les violències que afecten un integrant de la parella: per exemple, controlar la roba té una connotació negativa; o el fet de posar límits a veure els amics. Tot i així, succeeix i no sempre són considerades violències.

Algunes de les violències que tenen a veure amb l'amor romàntic i que s'evidencien pels seus discursos són:

- a) El control del mòbil és habitual tant en al·lots com en al·lotes i apareix a totes les edats i no sempre és considerat una violència. Per a ambdós, sovint el control s'explica i es justifica en termes de desconfiança i gelosia. Elles expliquen que l'exerceixen tant al·lots com al·lotes, tot i que expressen que ells són més controladors que elles. El control implica la monitorització d'on és l'altre, amb qui està i, en el cas de les al·lotes, amb quina vestimenta va.
- b) La possessió i la gelosia són claus en el seu discurs: en tots els grups hi ha debat i la conclusió, en la majoria dels casos, és que és una de les seves principals contradiccions, ja que tot i percebre-les en alguns casos fins i tot com a violència, hi participen. Tots els grups expliquen la gelosia com a manca d'autoestima i caràcter. Expressen que hi ha límits.
- c) La majoria de grups identifica el fet de perdre o allunyar-se d'una amigat com un límit d'estar en parella. Tot i així, consideren que succeeix sovint.

- d) Cedir contrasenyes apareix com un tema habitual entre al·lots i al·lotes. La cessió de la contrasenya no és considerada una violència per cap dels grups.
- e) L'insult apareix com un límit, encara que, en la majoria dels casos, no com una violència.

c) Violències de les xarxes

El model de rols hegemònics suposa una suma de violències en si mateix, però ni al·lotes ni al·lots sembla que les visibilitzin més enllà de considerar el model com a injust. Les violències d'aquest model estan normalitzades: és a dir, normalitzen la sexualització i la hiperexposició a xarxes dels seus cossos, la cessió de contrasenyes i, a vegades, també el control. És de nou evident la separació entre teoria i pràctica. El món adult els ofereix unes xarxes amb lògiques violentes; al mateix temps, es troben en discursos contradictoris respecte a aquestes a classe o per part d'experts, i no hem d'oblidar que han nascut amb les xarxes socials integrades en la seva socialització.

Una de les principals violències que tots i totes relaten als grups de discussió és el control a través del mòbil. De fet, el control és un tema, diuen ells i elles, en el qual participen tants al·lots com al·lotes. Encara que uns i altres expressen que el control de la parella a través del mòbil és un comportament negatiu, la majoria dels participants i les participants no el perceben com una violència.

Al·lotes i al·lots consideren que les xarxes socials apareixen com a espai per a la reproducció de les violències contra les al·lotes. Des de 3r, la xarxa és un espai violent i agressiu per a elles i així ho perceben i narren elles. Algunes de les violències que experimenten a través de les xarxes són: control a través del mòbil, suplantació d'identitat i assetjament. Totes són violències que han patit algunes d'elles i que expliquen com a part intrínseca de la seva adolescència.

Els exerceixen i pateixen les violències que tenen a veure amb el control, és a dir, amb la parella. En canvi, pel seu discurs, com a usuaris són aliens a les violències que es reprodueixen a les xarxes socials, com per exemple els assetjaments.

d) Respostes a les violències

En general, les al·lotes, quan se les compara amb els al·lots del seu mateix curs, demostren més coneixement de les violències. La diferència es percep, sobretot, en la identificació de les violències psicològiques. En el discurs es fa patent que elles han experimentat les violències i que això els ha fet, com a mínim, despertar. Una altra diferència és que elles en parlen amb les seves companyes, és a dir, la violència masclista és un tema de discussió. De fet, les amigues són fonamentals en les possibles reaccions i respostes cap a aquestes violències.

Podem concloure que, si les al·lotes detecten i reaccionen davant les violències masclistes, és majoritàriament gràcies a, o per culpa de, l'experiència, però no les hem

dotades d'eines, ni a l'escola ni a la família ni la societat, per respondre-hi. Així i tot, encara que no tenen un marc teòric sòlid i que les ajudi a respondre-hi, les més grans estan generant estratègies per donar aquesta resposta: segueixen fent allò que volien fer, responen verbalment o utilitzen les xarxes per fer-ho. Malgrat tot, aquesta resposta és incipient i implica «tenir coratge».

En aquest sentit, apareix en els seus discursos la incidència de les manifestacions feministes i del clima social en el qual estan immerses, tant a l'escola com a les xarxes.

En el cas dels al·lots, pel seu discurs es percep que tenen clar que han de respondre que certes accions i actituds són violències, tot i que pel seu mateix discurs és evident que no ho tenen tan clar. De fet, en tots els grups es genera un debat sobre què és i què no és violència, sobretot en temes com aixecar la veu, l'insult, el xantatge emocional i el control.

Tant al·lots com al·lotes entenen les violències masclistes com un problema interpersonal, no com un problema social i col·lectiu. Hi reaccionen en contra i responen en funció de si qui pateix, o exerceix, la violència és conegut o coneguda.

De nou és evident pel discurs dels grups que si tenen coneixements —han assistit a xerrades a l'escola o se'n parla a casa— els és molt més fàcil la detecció i la reacció. La resposta, però, segueix sent individual.

La intervenció passa per definir i ensenyar-los la detecció de les violències, deconstruir l'amor romàntic i assenyalar-ne les violències.

Pel discurs, també se'n desprèn que les al·lotes parlen d'una sèrie de violències que tenen a veure amb les violències de les narratives mediàtiques: és a dir, no les han experimentades, però formen part del seu relat. Aquestes passen sobretot per com entenen l'espai públic, que relaten com a agressiu per a elles.

Privacitat:

En un entorn en què la xarxa és espai de construcció d'identitat individual i grupal, el concepte de *privacitat* apareix en el centre del debat. Així i tot, ni elles ni ells al·ludeixen a aquest concepte i, pels seus discursos, entenem que no se la plantegen com un dret.

D'una banda, la hiperexposició d'ells mateixos a la xarxa fa que desaparegui el concepte de privacitat com a dret: tot passa per la xarxa, ja que és aquesta la que et dona reconeixement grupal; de l'altra, aborden els controls que s'exerceixen a través dels mòbils en termes de confiança, no de privacitat. Sobretot elles consideren que són comportaments negatius, però al·ludeixen a la necessitat d'una confiança de parella que evitaria el control.

Així, davant fets com demanar la contrasenya del mòbil a la parella, hi ha qui defensa la privacitat individual i altres no ho problematitzen. Sigui quina sigui la resposta que

donen, cedir la contrasenya és una pràctica totalment estesa entre al·lots i al·lotes. Igualment en el control o monitorització de les persones, és llegit, tant per elles com per ells, com una qüestió de confiança.

En el grup de 1r de batxillerat, els al·lots parlen de la necessitat de privacitat i ho expressen com un tema après amb els anys a través de l'experiència pròpia.

4. Sexualitat

El porno és una via d'aprenentatge per a una part dels joves, però destaca més l'interès en els al·lots que en les al·lotes. La gran majoria afirma haver mirat porno i ho considera instructiu, però a la vegada, una part explica que aquesta narració de la sexualitat no s'ajusta a la realitat. Amb aquesta disfunció es generen frustracions i es potencien els estereotips de gènere. També consideren que la sexualitat passa per la parella i les al·lotes parlen dels estigmes que pateixen si expressen que exploren el seu cos.

El primer que genera un acord tant per edats com per gèneres és que la sexualitat de les al·lotes està sotmesa a un judici popular.

A més, hi ha un atribut que apareix implícit en el discurs d'al·lots i al·lotes de totes les edats i que té a veure amb la sexualització dels cossos, sobretot de les al·lotes; aquest format de sexualització coincideix amb els discursos de les narratives mediàtiques. Així, tant en el cas dels al·lots com en el cas de les al·lotes, fan referència al fet que «estant bons i bones» donen per normalitzada una sèrie d'atributs que els sembla fins i tot estrany haver de desenvolupar i que tenen a veure amb la sexualització.

En els relats dels grups de discussió, les al·lotes s'aproximen a la sexualitat des del risc (embaràs, malalties de transmissió sexual) que, entenen, comporta i, també, des de les violències que hi associen: no consentiment, violació, assetjament en contextos d'oci nocturn, pressió social... En el relat dels al·lots, s'estableix un vincle molt clar entre sexualitat i pornografia, encara que, en dos dels tres grups, apareix la paraula *plaer*, tot i que no el desenvolupen i acaben associant pornografia i plaer. En tots tres grups d'al·lots, la pornografia és vista com a irreal i arriben a dir que els genera expectatives falses, però la reconeixen com l'únic canal d'aprenentatge.

La sexualitat, però, tant en al·lots com en al·lotes, segueix sent un tema tabú: la majoria dels participants, al·lots i al·lotes, no en parlen amb els pares o les mares, ni tampoc entre elles o ells.

De nou hi ha una gran diferència entre els grups que han rebut formació a l'escola o en parlen a casa i aquells que sembla que no tenen cap tipus de noció que provengui del món adult, més enllà del porno. Així i tot, cal dir que la formació sembla insuficient, ja que el plaer associat a la sexualitat no apareix en el seu vocabulari, tampoc l'autoexploració del propi cos, la menstruació, fantasies, desitjos... De fet, hagin rebut formació o no, la sexualitat sempre es narra des de la parella i des del risc: la narració de la seva experiència sexual no passa pel plaer i menys per l'autoplaer.

5. Igualtat

Tots els grups d'al·lotes i al·lotes tenen un coneixement teòric de la igualtat: en general, en saben la definició. Quan parlen d'igualtat, parlen de respecte mutu tant pel que fa a la sexualitat com a les relacions, d'acceptació d'un mateix i de l'altre, d'ajuda mútua, d'equip, de la confiança i de l'equilibri. Amb tot, quan es refereixen a les relacions igualitàries ho fan com un anheli: com un model possible i volgut.

Podem dir que la igualtat encara no ha entrat a la majoria de les cases d'aquests i aquestes adolescents i no és un tema de discussió normalitzat en el seu àmbit familiar.

En tots els casos sembla que el coneixement que tenen sobre la igualtat és teòric, però tant a ells com a elles els manquen estratègies per generar dinàmiques igualitàries al seu entorn i les seves vides. De fet, expressen que no detecten models de relacions igualitàries al seu voltant. De fet, filen prim i saben reconèixer que els rols de gènere són presents fins i tot a casa seva.

En l'aprenentatge de la igualtat destaca el clima de reivindicacions feministes en què estan immersos. Així, se senten interpel·lats com a generació amb els missatges feministes que apareixen en manifestacions, campanyes, cartells als passadissos dels instituts..., però els manca un corpus teòric més enllà del lema.

Són i es reconeixen com una generació que té molt assumits temes com la diversitat sexual i la no-discriminació per raó d'orientació sexual. D'això sí que moltes en parlen obertament a casa, fins i tot entrant en conflicte per defensar els seus valors.

Malgrat que no és un acord de tots els grups, val la pena destacar que alguns participants senten que estan en un moment propici per al canvi i expressen que volen aprendre.

6.3 Conclusions dels grups de discussió segons el gènere i els indicadors treballats

Les conclusions fan referència als tres grups d'al·lotes amb què hem treballat, i aquestes s'han reforçat amb els acords i desacords dels grups mixtos.

6.3.1 Conclusions dels GD: al·lotes

1. Rols hegemònics

a) masculinitat

En els grups analitzats, els participants se centren a parlar d'un model de masculinitat que els tres grups reconeixen com un model d'èxit i acceptació social. Aquest model coincideix amb el de les narratives mediàtiques hegemòniques. Quan fan referència a altres models de masculinitat exposen que aquests els fan més lliures,

però no els relacionen amb èxit social i, de fet, en algun cas apareix la paraula *freaky* com a sinònim de masculinitats que no són hegemòniques, però et fan més lliure.

Així, el model de masculinitat hegemònica en què tots tres grups coincideixen és aquell que està associat a tenir un físic normatiu (bona forma física) i ostentar certs valors com el passotisme (cap o nul interès pels estudis) i una conducta molt concreta envers les al·lotes: acumular relacions. Aquestes al·lotes, però, han de respondre als cànons d'un concepte que ells utilitzen constantment, tant per al·lots com per al·lotes, i que és la popularitat. Aquesta està associada, tant en al·lots com en al·lotes, a tenir un cos normatiu. En el cas d'ells, alguns grups també fan referència a la capacitat d'influència en el grup que tindria, així, el rol masculí hegemònic.

Així i tot, tots tres grups parlen despectivament d'aquest model de masculinitat, el reconeixen com a «injust» i, fins i tot, l'arriben a titllar de masclista, i també parlen de la pressió social per ser-ne part. A 3r i 4t de l'ESO, en cap cas, no apareix una resposta pública perquè, expressen, els marginaria. Els estudiants escollits de 1r de batxillerat tampoc no es plantegen respondre, però en aquest cas perquè diuen que el model ja no els interessa.

El grup de 4t de l'ESO, que pel seu discurs és el que més participa i reproduïx el model, diu que fins i tot menteixen a l'entorn del tipus d'al·lota amb qui es relacionen públicament per aconseguir l'acceptació.

Encara que tots tres parlen obertament del model i el saben descriure, el grup de 3r de l'ESO hi participa de manera incipient; sobretot, diuen, l'observen, però sense entendre'l gaire. Tampoc no en parlen entre ells. A 4t de l'ESO, hi participen de ple. I quan es fan més gran (el grup de 1r de batxillerat), es distancien d'aquest model de masculinitat, però no l'enfronten directament. En aquest cas, pel seu discurs sembla com si haguessin après a superar-lo, a deixar-lo enrere, o el tenguin tan normalitzat en certs aspectes que ja ni el detectin.

Aquest model de masculinitat implica tenir «embolics» (un hiperconsum de relacions), però es refereixen a aquest com un requisit que et fa popular, sobretot en el cas de 3r i 4t de l'ESO. En tots tres grups, expressen que no cal tenir parella per ser feliç.

b) feminitat

En tots tres casos relaten dos tipus de feminitat hegemònica: la de l'al·lota popular (cos normatiu, sexualitzada —4t no ho diu— i amb èxit social, és a dir, coneguda i amb seguidors per les xarxes) i la de l'al·lota que ells descriuen amb adjectius com «fidel», «afectuosa», «estudiosa» i que no és coneguda.

La descripció d'aquells models hegemònics també apareix en relació amb ells, en el sentit de com ells s'hi relacionen o els agradaria relacionar-s'hi. A 3r i 4t de l'ESO, el cas de l'al·lota popular es relaciona amb la conquesta i amb el fet de tenir amb

ella una relació de curta durada. La feminitat que relacionen amb afectuosa, fidel i estudiosa és la que, expressen, que és o seria la parella formal que tindrien.

A 4rt de l'ESO i a 1r de batxillerat apareix en el discurs la crítica que les al·lotes es fan entre elles. Són, diuen, les al·lotes les que jutgen el comportament de les seves companyes quan aquestes mostren comportaments associats al que entenen com a *popular*.

Xarxa:

És transversal a tots els indicadors. El model de masculinitat i feminitat hegemònica, que copia el model de les narratives mediàtiques, no s'entén sense la xarxa. La xarxa, sobretot Instagram, mesura i potencia la popularitat (més seguidors, més popularitat i, fins i tot, parlen de «l'escala social i com pujar i baixar») i és aparador dels rols hegemònics, en tant que és escenari de la sobreexposició d'elles i ells mateixos.

Consideren, sobretot a mesura que es fan més grans (1r de batxillerat), que la xarxa els homogeneïtza.

No s'entén la xarxa sense veure-la com un mur de la narrativa dels mites i estereotips de l'amor romàntic. Així i tot, la narrativa de l'amor romàntic és vista com a irreal, tant a 3r com a 4t de l'ESO, i, també, com una forma d'expressió individual. I com a manera d'ostentar.

En tots tres casos, però, en participen o n'han participat, com és el cas de 1r de batxillerat. De nou sembla que els alumnes participants de 1r de batxillerat ja no participin de manera tan activa en aquesta lògica.

La xarxa també apareix com un escenari possible d'altres models, en tant que hi ha *youtubers* i també famosos que mostren altres estils de vida.

La xarxa és escenari de les violències relacionades amb l'amor romàntic, encara que ells no les perceben com un patiment.

Expressen, a més, que tant al·lots com al·lotes «controlen» a través de la xarxa.

El concepte de *gelosia* passa per la xarxa, que el potencia, ja que aquesta és un aparador de tot el grup.

En un entorn en què la narrativa sobre qui és un passa per la xarxa, el concepte de *privacitat* apareix en el centre del debat, tot i que no la conceben com a dret: davant fets com demanar la contrasenya del mòbil a la parella, hi ha qui defensa la privacitat individual i altres no ho problematitzen. Sigui quina sigui la resposta que hi donen, cedir la contrasenya és una pràctica totalment estesa.

Per altra banda, la hiperexposició d'ells mateixos a la xarxa fa que desaparegui el concepte de *privacitat* com a dret: tot passa per la xarxa, ja que és aquesta la que et dona reconeixement grupal.

El grup de 1r de batxillerat (al·lots) sí que reconeix la necessitat de privacitat i ho expressa com un tema après amb els anys a través de l'experiència pròpia.

2. Amor romàntic

És la clau per entendre la contradicció entre el seu coneixement teòric de la igualtat i les violències que reproduïxen o pateixen. Tots participen o han participat dels mites i estereotips de l'amor romàntic. «L'amor fa mal» o «L'amor ho pot tot» són mites que inicialment no problematitzen, encara que, amb el pas dels anys, comencen a relacionar-los com a propis de relacions tòxiques o malalties.

A 3r de l'ESO sembla que ni es qüestionen el model de l'amor romàntic en general: creuen, per exemple, en el mite de la mitja taronja.

A 4t de l'ESO és quan sembla que es comencen a qüestionar certs aspectes, tot i que fan discursos contradictoris en el sentit que, al mateix temps que parlen de violències, les justifiquen en determinats casos com, per exemple, l'insult, quan van beguts, drogats o per una infidelitat.

A 1r de batxillerat, el grup es divideix a l'hora de definir certes pràctiques relacionades amb l'amor romàntic: uns neguen haver patit fins i tot gelosia argumentant que no han arribat a tals nivells d'amor, i d'altres, en l'altre extrem, veuen la gelosia com a part d'estar en parella. Absolutament tots normalitzen el control que implica la xarxa i cedir contrasenyes (tots hi participen i no ho identifiquen com una violència).

En totes tres grups, justifiquen la gelosia i el control o bé expressant que és inseguretat o manca d'autoestima per qui la pateix o bé conseqüència del comportament de la parella (infidelitat). A més, en tots tres grups és important assenyalar la gelosia i el control com a part de la narrativa de l'amor romàntic: com una forma de demostrar amor, protegir l'altre o evitar perdre'l. Aquesta narrativa és justificada com una acció individual.

La fidelitat també és un mite que no es qüestiona en cap moment. Apareix com el concepte entorn del qual pivoten la gelosia i el control.

Així i tot, són capaços d'assenyalar determinats comportaments propis de l'amor romàntic com a violències. A 3r de l'ESO es relaciona la gelosia amb un principi de violència, però es justifica el control, veuen que està malament, però no el consideren violència. A 4t de l'ESO, encara que de manera contradictòria perquè en casos el justifiquen, l'espectre s'amplia i hi inclouen el control, els insults, els crits, el xantatge com a violències... A 1r de batxillerat no s'aprofundeix més en els tipus de violència psicològica, malgrat que la consideren un límit. Ara bé, el grup mixt d'aquest curs ens

fa pensar que, quan les violències masclistes i la igualtat es treballen, els estudiants arriben a aquest nivell de l'educació amb més coneixement. En aquest sentit, al grup mixt, amb major o menor convenciment, comencen a identificar les violències psicològiques relacionades amb l'amor romàntic: la gelosia, el control...

Així i tot, la resposta a tot plegat, si hi és (no hi ha acord, almenys a 4t de l'ESO), és individual.

En els tres grups, els mites de l'amor romàntic i les violències que comporta provoca discussions entre els participants, tant pel que fa a la nomenclatura i als límits com al mateix fet de si aquests són violències o no.

3. Violències

Entenen la violència com un problema interpersonal, no com un problema social i col·lectiu. Els que reaccionen ho fan en funció de si qui pateix, o exerceix, la violència és conegut o coneguda.

Apareix en el debat la resposta que donen a situacions d'assetjament escolar; en aquest cas, la resposta tenen clar que és grupal. Genera debat què és i què no és violència, sobretot en temes com aixecar la veu, l'insult, el xantatge emocional i el control.

En el cas «d'aixecar la veu», es genera un debat en tots els grups a l'entorn dels límits, però en la majoria dels casos no s'identifica com a violència.

En el cas de l'insult, encara que hi ha debat, l'acord és que sí que s'identifica com a violència. És interessant, però, comprovar que en els grups de 3r i 4t de l'ESO hi hagi un debat sobre el tema. En el cas de 4t de l'ESO arriben a justificar l'insult en cas d'infidelitat. El grup de 1r de batxillerat identifica l'insult com a violència psicològica.

En el cas del control del mòbil, el grup de 3r de l'ESO no reconeix que sigui una violència; expressen que té a veure amb la desconfiança i amb la gelosia, però neguen que sigui violència. Així i tot, el perceben com una pràctica incorrecta. Quan parlen de control, ho relacionen amb la xarxa i apareix el tema de cedir les contrasenyes, de posar comentaris o d'observar per tal de controlar: unes accions que descriuen com a «xantatge», «amenança», «ultimàtum», però que tampoc no perceben com a violències i que, fins i tot, descriuen com a «habituals». El cas de cedir les contrasenyes torna a aparèixer com un element de desconfiança, però en cap cas com a violència.

A 4t de l'ESO, tot i que expressen que el control del mòbil és una violència, exposen que hi participen i arriben a justificar-ho per temes de desconfiança i protecció. Diuen és una pràctica habitual entre al·lots i al·lotes.

La possessió i la gelosia són claus en el seu relat: en tots els grups hi ha debat i la conclusió, en la majoria dels casos, és que és una de les seves principals contradiccions, ja que tot i percebre-les en alguns casos fins i tot com a violència, hi participen.

Tots ho expliquen com a manca d'autoestima i caràcter, però tant la gelosia com la possessió són part de la seva narrativa de manera contradictòria. Expressen que hi ha límits, però també parlen de protecció i de conservar l'altre; per tant, justifiquen tant una com l'altra.

La cosificació de l'al·lota té a veure amb el reclam, per exemple, a les discoteques: en aquest cas, tot i que en tots els grups es reconeix la pràctica, es divideixen entre els que la tenen com a normalitzada i no la discuteixen (és el que fa la societat, diuen a 4t de l'ESO, i la veuen amb bons ulls) i els que la llegeixen com a utilització, a 3r de l'ESO.

4. Sexualitat

Estableixen un vincle molt clar entre sexualitat i pornografia, encara que, en dos dels tres grups, apareix la paraula *plaer*, tot i que no el desenvolupen i acaben associant pornografia i plaer. En tots tres grups la pornografia és vista com a irreal i arriben a dir que els genera expectatives falses, però la reconeixen com l'únic canal d'aprenentatge, tret del grup de 1r de batxillerat, que també menciona la pràctica, la parella sexual, com una font d'aprenentatge.

A 3r de l'ESO relacionen sexualitat amb plaer. A 4t de l'ESO també, però es queixen que només se'ls ha explicat la narrativa de la sexualitat a partir del risc i la biologia. A 1r de batxillerat també parlen de la influència de les classes de biologia, en què se'ls explica els riscos de la sexualitat. El relat entorn de la sexualitat pivota entre l'autoaprenentatge pel fet de tenir parella i el model de referència, que és el pornogràfic.

Les targetes sobre la sexualitat generen riures i un clima d'incomoditat en tots tres grups. Es nota que no és un tema habitual en les seves converses. De fet, el grup dels grans diuen que no en parlen entre ells i no conceben la possibilitat de parlar-ne a casa.

A 4t de l'ESO dibuixen el límit del consentiment, tot i que expressen que normalment són els al·lots els que més exerceixen aquesta pressió. Els participants del grup mixt de 1r de batxillerat s'expressen en la mateixa línia.

5. Igualtat

A 3r de l'ESO, els participants mostren un coneixement teòric de la igualtat fins al punt que, algun d'ells, s'emporta el debat a casa i el confronta amb el que succeeix allà, a casa seva.

A 4t de l'ESO no demostren un coneixement teòric de la igualtat. Quan se'ls pregunta per quina relació voldrien tenir, de fet, només un s'hi refereix com a igualitària. La resta parlen d'una relació «interessant», «que no avorreixi», «senzilla», «còmoda».

A 1r de batxillerat també expressen que tenen coneixement sobre la igualtat.

A diferència de les al·lotes, no apareix ni la presència ni l'absència de relacions igualitàries al seu voltant. Això sí, un dels grups expressa que a la societat no l'interessa canviar.

Alguns identifiquen igualtat amb no-discriminació sexual. En molts casos apareixen com a la primera generació a les seves famílies que parla obertament de masclisme i de no-discriminació, fet que, en alguns casos, els comporta conflictes a casa.

6.3.2 Conclusions dels GD: al·lotes

1. Rols hegemònics

a) feminitat

El relat a l'entorn del model de feminitat hegemònica passa per aprendre a relacionar-se amb un concepte clau, sobretot a 3r i a 4t de l'ESO, que és la popularitat. Pels relats de les participants, els atributs de la popularitat coincideixen amb aquells que apareixen a les narratives mediàtiques hegemòniques (elles en diuen «el dia a dia»): xarxes socials, revistes, televisió.

A 3r de l'ESO, l'al·lota popular es defineix a partir de la contradicció entre allò que ha après a casa, i a la primària, del que ha de ser una al·lota (actitud reservada) i allò que, veuen, té èxit social i et comporta acceptació grupal a l'institut. Aquest segon model té a veure amb el fet de tenir un físic normatiu («estar bona»), mostrar-se de forma sexualitzada tant a la vida analògica com a les xarxes (elles no fan diferència entre una i altra) i hiperconsumir relacions (tenir «embolics»), però, en aquest gènere, tenir relacions és penalitzat socialment. Les al·lotes que tenen «embolics» són titllades de «putes», també entre elles. La sororitat en aquest model és nul·la, malgrat que en el relat de tots tres grups apareix l'amistat amb amigues com un element clau per sobreviure al model.

És en el grup d'aquest curs (3r de l'ESO) quan sembla que s'evidencia un xoc entre aquests models de feminitat hegemònica: les participants observen ambdós models, participen de tots dos, però tenen clar que el que té èxit social és el que et dona tenir un «bon físic» i aquell en què els estudis no són importants.

A 4t de l'ESO, el xoc no apareix en el relat. L'al·lota popular incorpora adjectius d'ambdues feminitats perquè rebutjar-les i mostrar-se de manera diferent suposaria la crítica social (insult) i la marginació: en aquest model l'al·lota és correcta, parla bé, és coneguda per les xarxes socials, està arreglada, està sexualitzada, li importen els estudis, es relaciona amb al·lots per xarxes. Així i tot, tenir «embolics» encara és vist com a sinònim de ser puta («és fàcil»). La sororitat en aquest curs segueix sent nul·la, malgrat que, de nou, al relat del grup apareix la importància de les amigues com a font de suport contra el model.

A 1r de batxillerat es miren el model i les violències que comporta amb distància, com si l'haguessin superat. Sembla com que les contradiccions i xocs entre ambdós models fos una etapa de la vida que els quedàs molt lluny. Entenem que, a mesura que passen els anys, experimenten violències masclistes, tant en pròpia pell com en la d'altres, i això els fa respondre, encara que sigui de forma individual, al model. Així i tot, el model és tan part de les seves vides que els és, fins i tot, difícil detectar com l'han après i encara molt més plantejar-se'n una alternativa. La sororitat apareix per primera vegada de forma evident en aquest grup de 1r de batxillerat, quan es parla de referents com l'àvia feminista, mares deconstruïdes, dones d'Internet, etc. De nou, al relat del grup apareix la importància de les amigues com a font de suport contra el model.

En tots tres casos, aquest model no els funciona, tant pel que fa a allò que se'ls exigeix que ha de ser una al·lota a casa com el que els exigeix aquest model basat en la popularitat. Les de 4t de l'ESO l'arriben a titllar d'injust. En tots tres casos detecten que els perjudica més a elles pel fet de ser al·lotes per la pressió social que comporta. Es pot dir que elles responen més que ells davant les violències masclistes que implica aquest model de feminitat hegemònica perquè elles reben més pressió social des de petites; un exemple que posen per tal que quedi molt clar és el fet que els insulten dient-los «masclot» quan volen jugar a futbol.

En aquest sentit, a tots els cursos, en major o menor mesura, apareix una contradicció: el model que en un principi et premia socialment, al mateix temps, comporta un insult en el cas de l'al·lota (quan es tenen diversos «embolics»). Amb tot, el procés seria gradual: quan són més joves aquesta contradicció encara és, d'alguna manera, abstracta; després hi reaccionen perquè han experimentat violències i, més endavant, cerquen maneres de respondre-hi.

b) masculinitat

En tots tres grups (3r i 4t de l'ESO i 1r de batxillerat), el model de masculinitat hegemònica es defineix seguint els canons d'una masculinitat que, de nou, va associada al concepte de *popularitat*. En aquest cas, els al·lots populars responen a un físic normatiu («estar bo»), poden tenir un comportament prepotent, es fan els graciosos i es fan notar davant el grup; se saben visibilitzar. També els dona popularitat col·leccionar relacions o contactes amb altres al·lotes. En els al·lots, diuen les de 3r de l'ESO, tampoc no es premia sortir-se de la norma: ser «intel·ligent», ser «bona persona»...

Aquest model, expressen les participants dels tres grups, coincideix amb el de les narratives mediàtiques hegemòniques.

A partir de 4t de l'ESO, però, el discurs s'amplia i elles expliquen que aquests rols hegemònics també els perjudiquen a ells. Posen d'exemple quan un company decideix fer ballet com a extraescolar.

En tots tres casos hi ha un gran acord en el judici desigual que reben al·lots i al·lotes quan tenen diverses relacions amb diferents persones: ells són els «cracks» i ser «cracks» els fa ser populars.

Xarxa:

És transversal a tots els indicadors. El model de masculinitat i feminitat hegemònica, que copia el model de les narratives mediàtiques, no s'entén sense la xarxa. La xarxa, sobretot Instagram, mesura i potencia la popularitat (més seguidors, més popularitat i, fins i tot, parlen de «l'escala social i com pujar i baixa») i és aparador dels rols hegemònics, en tant que és un escenari de la sobreexposició d'elles i ells mateixos. A partir de 4t de l'ESO, les participants també es refereixen al fet que la xarxa també els serveix com a espai de relació amb al·lots.

No s'entén la xarxa sense veure-la com un mur de la narrativa dels mites i estereotips de l'amor romàntic.

En tots tres casos consideren aquesta narrativa com a desmesurada, però hi participen, encara que, a mesura que creixen, generen una certa distància, sobretot en el que, consideren, són missatges més irreal.

Des de 3r de l'ESO, la xarxa és un espai violent i agressiu per a elles i així ho perceben i narren: control a través del mòbil, suplantació d'identitat, assetjament per les xarxes. Són violències que han patit algunes d'elles i que expliquen com a part intrínseca de la seva adolescència. Algunes també reconeixen que han exercit control a les xarxes, un tema en el que, diuen, participen tant al·lots com al·lotes.

Al mateix temps, també hi ha participants que parlen d'aquestes plataformes com de visibilització d'alternatives, ja sigui de la feminitat hegemònica com d'altres formes d'estimar. De fet, identifiquen les *influencers* i els *influencers*, les *youtubers* i els *youtubers* com a font de reconeixement i referents a la seva vida. En el cas de les xarxes socials, quan se'ls pregunta com han après a utilitzar-les, mai fan referència a un adult o a un procés de reflexió; de fet, una de les participants arriba a dir que «tampoc no és necessari ningú per entendre com funcionen». Per a elles semblaria que és una tecnologia simple, instintiva, que no requereix per abordar-la una vessant humanista.

Totes les participants coincideixen en el fet que demanar o deixar que un integrant de la parella controlï l'altre mitjançant el mòbil és un comportament negatiu. En aquest sentit, al·ludeixen a la necessitat d'una confiança de parella que evitaria el control. No empen ni debaten entorn del concepte de *privacitat* com un fet en si mateix.

2. Amor romàntic

Igual que succeeix amb els grups d'al·lots, l'amor romàntic és la clau per entendre la contradicció entre el seu coneixement teòric de la igualtat i les violències que reprodueixen o pateixen. Totes participen o han participat dels mites i estereotips de l'amor romàntic.

«L'amor fa mal» és un mite que les més petites no qüestionen, però que, amb el pas dels anys, es comença a relacionar amb les relacions tòxiques que comporten violències. El motor de canvi és que ho hagin experimentat elles mateixes o amigues seves.

Hi ha un acord unànime que la narrativa de l'amor romàntic és irreal i és la que apareix a la xarxa. En aquest sentit, ja des de 3r de l'ESO es participa d'aquesta narrativa. En aquest grup parlen sobretot de possessió i gelosia per descriure el fet d'estar en parella i la narrativa d'estar en parella. Pel seu relat, podem concloure que aquest grup no qüestiona els mites de l'amor romàntic, encara que sí comença a identificar les violències que suposa: sobretot si comporta perdre el contacte amb les amigues pel fet d'estar enamorades o per situacions de control que identifiquen com a violència psicològica. Així, verbalitzen contradiccions pel fet de participar en un model que reconeixen com a tòxic i perjudicial per a elles.

Ara bé, és interessant comprovar que, a partir de 4t de l'ESO, la narrativa s'amplia i les participants reaccionen i comencen a respondre. Així i tot, algunes diuen que segueixen participant-hi «inconscientment» o han participat del model. Reaccionen, diuen, en tant que elles ho veuen en tercers o una amiga els alerta que elles ho estan patint. Sembla que en aquests moments elles tracen ja unes línies vermelles del fet d'estar en parella: parlen de la manipulació com a maltracte, que s'oposin a les relacions d'amistat, el control en el vestir o del lloc per on es mouen. Val a dir que aquest grup ha rebut certa formació durant l'educació secundària.

Amb el grup de 1r de batxillerat, molt probablement perquè entenem que no han rebut formació entorn de la igualtat, es detecta un cert retrocés respecte a les companyes del curs anterior, sobretot pel que fa a l'amor romàntic i les violències que aquest comporta. Així, el grup arriba a l'acord que l'amor fa mal i relacionen l'amor o estar en parella amb el fet de cedir les contrasenyes de les seves xarxes, tot i saber que és una violència. Expressen que el fet de revelar les contrasenyes a la parella és emmascarat com un acte d'amor i de confiança; consideren que no hauria de passar, però hi ha un acord unànime que és molt difícil sortir del model. Ho descriuen com una violència psicològica, i expressen les contradiccions entre allò que han après els darrers anys del contacte amb el feminisme i la seva vida quotidiana.

Com en els altres grups, el control monopolitza el relat entorn de l'amor i s'amplia a altres accions, que elles reconeixen com a violències, però que formen part del seu dia a dia: no poder quedar amb els amics, no poder tenir amics o amigues del mateix gènere.

En aquest sentit, a 1r de batxillerat hi ha una consciència de les violències que han patit com a conseqüència dels mites de l'amor romàntic i estan cercant les eines per fer-hi front.

3. Violències

És necessari començar dient que, de les disset participants dels grups de discussió, dues al·lotes han volgut explicar que han patit violències masclistes (assetjament i abús) per part del professorat al llarg de la seva educació primària. Una tercera parla d'un cas d'intent de violació per part d'un desconegut. També hi ha experiències de violències cibernètiques d'assetjament a les xarxes i de suplantació d'identitat.

Dit això, les disset participants expliquen que han experimentat violències masclistes i en narren d'altres que, encara que no les han experimentades directament, formen part de violències masclistes a les quals temen, hi reaccionen en contra i aprenen a reconèixer per la doxa social, entenent aquesta com el coneixement social compartit. Per exemple, por d'anar soles pel carrer a la nit, por de la foscor, por de violacions que han vist a la tele o de què han sentit a parlar... La majoria d'aquestes violències apareixen relacionades amb l'espai públic, sempre entès com un espai agressiu per a elles.

Identifiquen com a violències masclistes el control, la conducció temerària, l'assetjament, la manipulació, els insults, cedir contrasenyes i els comentaris masclistes a l'espai públic. A mesura que passen els anys detecten més violències psicològiques. Les físiques les detecten més.

Sembla rellevant mencionar que, en el cas del grup de 1r de batxillerat, les participants verbalitzen dubtes pel que fa a les psicològiques, ja que, diuen, no tenen eines per reconèixer-les o estar totalment segures que són violències.

Podrem concloure que les que detecten i reaccionen davant les violències masclistes són majoritàriament gràcies a, o per culpa de, l'experiència, però no les hem dotades d'eines, ni a l'escola ni a la família ni l'Administració, per respondre-hi.

En el cas del control expliquen que l'exerceixen tant al·lots com al·lotes, tot i que expressen que ells són més controladors que elles. En aquest sentit apareix el que és una contradicció fins i tot per a elles mateixes: saber que són part d'una manera de fer tòxica i, al mateix temps, entendre i dir que no és correcta.

Així i tot, en el cas del control del mòbil, algunes de les participants que l'han patit expressen que alguna vegada han llegit el control com una forma de protecció o preocupació envers elles.

En tots tres grups expliquen que aprenen a respondre-hi gràcies a les amigues que les interpel·len per tal que reaccionin davant una violència masclista. Ara bé, la resposta de la majoria és individual i, diuen, sovint depèn del grau d'amistat que tenen amb

la persona afectada. Dels seus relats se n'extreu que la violència masclista és, per a aquestes joves, una qüestió de l'individu; per tant, la resposta és individual i no grupal.

Encara que no tenen un marc teòric sòlid i que les ajudi a respondre-hi, les més grans estan generant estratègies per donar aquesta resposta: segueixen fent allò que volien fer, responen verbalment o utilitzen les xarxes per fer-ho. Malgrat tot, aquesta resposta és incipient. En el cas de 4t de l'ESO, creim que té a veure amb la formació rebuda. Les de 1r de batxillerat semblaria que ho fan de manera intuïtiva, mogudes sobretot per les violències patides i el clima social. De fet, aquest grup expressa frustració fins i tot pel fet de no poder respondre quan desconeguts els fan comentaris masclistes a l'espai públic. Parlen d'haver de tenir coratge per respondre.

4. Sexualitat

En el cas de 3r de l'ESO, encara tenen una gran incomoditat quan parlen de sexualitat. Diuen que no hauria de ser un tabú, però els costa parlar-ne. De fet, quan se'ls pregunta pel porno es refereixen a les escenes de sexe que apareixen a les pel·lícules per a majors que veuen amb els seus pares i mares.

El canvi és radical quan passam a analitzar el grup de 4t de l'ESO, que ha rebut certa formació en matèria de sexualitat a l'aula. Així, diuen que tenen més referents que els del porno. També expliquen que elles i ells veuen i tenen una relació amb el sexe totalment diferent. Així i tot, elles veuen com a habitual la pressió sexual sobre elles i parlen del risc associat a la sexualitat, d'estar preocupades per la regla, de l'embaràs. Mentre que, diuen, ells tenen menys preocupacions, encara que no hauria de ser així. Elles se senten responsables del risc. Ells, en canvi, diuen elles, estan preocupats per fer-ho «bé o malament».

En el terreny de la sexualitat, també parlen d'un únic límit: el del consentiment.

A 1r de batxillerat apareix el consum del porno com un tema gairebé quotidià, és a dir, no el relacionen amb temps d'oci, tampoc amb temps dedicat, simplement és allò que sempre hi és. Expressen que es tracta d'un model de sexualitat, l'únic, que tenen.

En cap dels tres grups no es parla de sexe amb els pares o les mares: és un tema tabú.

A l'entorn de la sexualitat hi ha una gran diferència entre els grups que han rebut formació a l'escola i aquells que no tenen cap tipus de noció que provengui del món adult, més enllà del porno. Així i tot, cal dir que la formació sembla insuficient, ja que el plaer associat a la sexualitat no apareix en el seu vocabulari, tampoc l'autoexploració del propi cos, la menstruació, fantasies, desitjos.

Hagin rebut formació o no, la sexualitat sempre es narra des de la parella i des del risc: la narració de la seva experiència sexual no passa pel plaer i menys per l'autoplaer.

5. Igualtat

Tots tres grups tenen un coneixement teòric de la igualtat: en saben la definició. Quan parlen d'igualtat, parlen de respecte mutu tant pel que fa a la sexualitat com a les relacions, d'acceptació d'un mateix i de l'altre, d'ajuda mútua, d'equip, de la confiança i de l'equilibri. Amb tot, quan es refereixen a les relacions igualitàries ho fan com un anhel: com un model possible i volgut, però que no és el que la majoria d'elles experimenten en el seu dia a dia. La frase «Això no passa» es repeteix una vegada i una altra al grup de 1r de batxillerat.

En tots tres casos sembla que el coneixement que tenen sobre la igualtat és teòric, però a moltes els manquen estratègies per generar dinàmiques igualitàries al seu entorn i les seves vides.

D'alguna manera, les participants també relacionen les violències masclistes com quelcom estructural, que no només els afecta a elles. En aquest sentit, totes diuen que els costa detectar al seu voltant relacions que concordin amb els valors que elles associen a la igualtat i que són els que utilitza la societat per emparaular la igualtat. De fet, filen prim i saben reconèixer que els rols de gènere són presents fins i tot a casa seva. Les de 4t de l'ESO reconeixen que hi ha alumnes que tenen un tracte diferent envers el professor en funció de si és home o dona.

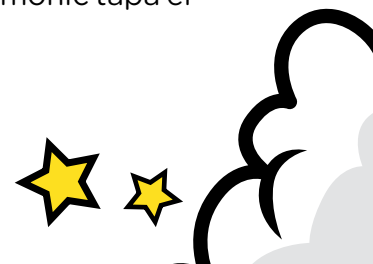
En l'aprenentatge de la igualtat, a 1r de batxillerat destaquen les manifestacions a què les participants han assistit al llarg del 2018 i, ja fora del grup de discussió, la importància de les campanyes. De fet, són de les primeres que expressen que porten el debat de la igualtat tant a classe com als passadissos com a casa.

Així i tot, les més grans continuen veient que alguna cosa no encaixa en el seu dia a dia respecte a allò que han après de la igualtat o amb les consignes feministes que elles mateixes criden quan participen en manifestacions. Diuen que els manquen referents.

Són i es reconeixen com una generació que té molt assumit temes com la llibertat sexual i la no-discriminació per raó d'orientació sexual. D'això sí que moltes en parlen obertament a casa fins i tot entrant en conflicte per defensar els seus valors.

La igualtat encara no ha entrat a la majoria de les cases d'aquestes adolescents i no és un tema de discussió normalitzat en el seu àmbit familiar.

Malgrat que no és un acord dels tres grups, val la pena destacar que alguns participants senten que estan en un moment propici per al canvi i expressen que volen aprendre. Són les úniques que diuen haver anat a manifestacions de caire feminista. També parlen de referents; sobretot de dones properes que siguin conscients o hagin après a ser conscients i de dones que han aparegut a les xarxes que han posat el tema de moda explicant-lo o denunciant-lo. Amb tot, senten que el relat hegemònic tapa el relat que té a veure amb la igualtat.

6.3.3 Quadre resum

Rols hegemònics: què cerquen ser?	
<ul style="list-style-type: none"> • Xoc entre dos models, l'après a casa i el que les atorga èxit social a l'institut. • Atributs del rol tradicional après a la infància (casa i primària): ser educades, reservades, tenir parella estable, ser afectuoses, estudioses, fidels. • Model èxit social institut: copia el model de les narratives mediàtiques; els atorga popularitat. Així i tot, el model que fa popular a les dones comporta un insult per a elles («putes»). • Atributs del model d'èxit: cos normatiu, sexualitzada, amb seguidors a la xarxa i poca importància als estudis. 	<ul style="list-style-type: none"> • No hi ha negociació entre el model après a casa i el model de l'adolescència. • No hi ha xoc de models; només n'apareix un, que és el model d'èxit social que triomfa a l'institut. • Aquest model copia el model de les narratives de les xarxes i assumir-lo et reporta popularitat. • Atributs: físic normatiu, líder, «passota», graciós, acumular relacions amb dones que responen als cànons, saber-se visibilitzar davant el grup. • En el cas dels homes, acumular aquest tipus de relacions comporta una admiració vers ells («cracks»).
Rols hegemònics: com valoren aquests models i hi reaccionen en contra?	
<ul style="list-style-type: none"> • Majoritàriament l'entenen com a perjudicial per a elles. • No permet la sororitat i genera mecanismes insolidaris. • Senten que les dones pateixen més la pressió social entorn de la sexualitat. Tenir «embolics» i un cos normatiu són condicions per ser populars, però, al mateix temps, estan penalitzades socialment: «putes». • A 3r de l'ESO, observen el model. A 4t de l'ESO, han après a negociar-hi (sumen atributs dels 2 models). A 1r de batxillerat, han après a respondre-hi o aïllar-se'n. • Elles responen més, encara de manera individual, contra les violències masclistes derivades dels rols hegemònics: les han patides des de la infància, hi reflexionen en grup i cerquen respostes (amigues i Internet). 	<ul style="list-style-type: none"> • Majoritàriament entenen el model com a perjudicial per a ells (alguns diuen que no els deixa ser lliures, no encaixa amb les seves vides). • No apareixen els amics com a actors per al diàleg. • Ells titllen el model d'injust, però sembla que ni hi reflexionen ni hi reaccionen en contra. • No tendeixen a enfrontar-lo perquè la reacció els marginaria. • A mesura que es fan grans sembla que el model els deixa d'interessar. A 3r de l'ESO, l'observen. A 4t de l'ESO, hi participen. A 1r de batxillerat, se n'allunyen. La majoria no el combat.

Rols hegemònics: què pensen de l'altre?

- Sobretot parlen d'un tipus de masculinitat hegemònica: el de la popularitat. A mesura que es fan grans, expressen que aquest model també els perjudica a ells.
- Ells tendeixen a parlar de dos tipus de feminitats hegemòniques: les al·lotes amb qui tindrien una relació llarga (són afectuoses, estudioses, fidels) i amb les que tindrien una relació curta (les populars).

Amor romàntic: com s'enamoren?

- Clau per entendre les contradiccions entre el coneixement teòric de la igualtat i les violències que pateixen o reproduïxen.
- Relacionen amor amb possessió, amb «fa mal».
- El de l'amor romàntic és l'únic relat que fan de l'amor.
- Relacionen estar amb parella amb conceptes com control i possessió.
- No tendeixen a qüestionar ni els mites ni els estereotips.
- Participen dels mites i dels estereotips de l'amor romàntic. «L'amor fa mal» o «L'amor ho pot tot» són mites que inicialment no problematitzen, encara que, amb el pas dels anys, comencen a relacionar-los com a propis de relacions tòxiques o malalties.
- Tendeixen a justificar la gelosia i el control com una forma de demostrar amor, protegir l'altre o evitar perdre'l.
- La fidelitat és un mite que no es qüestiona en cap moment.

Amor romàntic: com valoren aquests models i hi reaccionen en contra?

- Majoritàriament el valoren com a perjudicial per a elles i això els provoca contradiccions, sobretot per les violències que comporta, unes violències que o bé elles o bé amigues han experimentat.
- A mesura que es fan grans (4t ESO) verbalitzen les contradiccions pel fet de participar en un model que reconeixen com a tòxic i perjudicial per a elles, però també parlen que hi participen de manera «inconscient».
- A 3r de l'ESO, sembla que ni es qüestionen el model de l'amor romàntic en general. A 4t de l'ESO és quan sembla que es comencen a qüestionar certs aspectes, tot i que fan discursos contradictoris. A 1r de batxillerat, el nostre grup es divideix.
- En els tres grups, els mites de l'amor romàntic provoquen discussions entre els participants, tant pel que fa a la nomenclatura com als límits.

Amor romàntic: el perceben com una violència?

• Comencen a identificar violències. • El control monopolitza el relat. • També parlen d'altres violències, com oposar-se a relacions d'amistat amb altres homes, apartar-les de les amigues, xantatges, manipulacions, cessió de contrasenyes. • Algunes cerquen eines per fer front al model de l'amor romàntic, parlen del feminisme, de professores, d'àvies, d'amigues.	• No, en general. Malgrat tot, en els tres grups, les violències que comporta l'amor romàntic provoca discussions entre els participants, tant pel que fa a la nomenclatura i al mateix fet de si són violències o no. • A 3r de l'ESO es relaciona la gelosia amb un principi de violència. Es justifica el control: està malament, però no el consideren violència. A 4t de l'ESO, encara que de manera contradictòria perquè en casos els justifiquen, inclouen com a violències: control, insults, crits, xantatge... A 1r de batxillerat no s'aprofundeix més en els tipus de violència psicològica, malgrat que la consideren un límit.

Violències masclistes: en parlen?

• Les violències masclistes són un tema de discussió. Descriuen les que han experimentat i en narren d'altres que, encara que no les han experimentades directament, formen part de violències masclistes a les quals temen. La majoria d'aquestes violències apareixen relacionades amb l'espai públic, sempre entès com un espai agressiu per a elles. • A mesura que passen els anys detecten més violències psicològiques.	• Durant els grups, es debat sobre què és i què no és violència (aixecar la veu, insult, xantatge emocional i control). • Però no apareix la reflexió grupal entorn de les violències del model de l'amor romàntic. • De fet, alguns justifiquen les violències amb paraules com protecció, evitar perdre l'altre, conservar l'altre. • Les violències masclistes no són un tema de discussió en el seu dia a dia. Semblaria que és una cosa d'elles.

Violències masclistes: quines formen part del seu dia a dia?

• Les participants arriben a identificar com a violències masclistes el control, la conducció temerària, l'assetjament, la manipulació, els insults, cedir contrasenyes, els comentaris masclistes a l'espai públic.	• El control del mòbil: no sempre és considerat com a violència; de vegades s'hi refereixen com a qüestió de confiança, de protecció de l'altre, de gelosia; o simplement com un comportament negatiu.• Relacionen control amb xarxa, amb el fet de cedir contrasenyes. La majoria han participat de la cessió de contrasenyes a la parella, però no ho consideren violències.• Control de la vestimenta sobre ells: no n'hi ha.• Possessió i gelosia: hi participen amb contradiccions (no sempre són considerades violències).

Violències masclistes: hi reaccionen en contra?

• Si detecten i reaccionen davant les violències masclistes és majoritàriament gràcies a, o per culpa de, l'experiència, però no les hem dotades d'eines, ni a l'escola ni a la família ni l'Administració, per respondre-hi.• Importància de les amigues.• Violència com a tema interpersonal i no com a social i col·lectiu → Resposta individual.• Estan cercant estratègies per respondre-hi.	• Els que reaccionen davant la violència ho fan com un tema interpersonal i no com a social i col·lectiu → Resposta individual.• En contraposició, apareix en el debat la resposta que donen a situacions d'assetjament escolar; en aquest cas, la resposta tenen clar que és grupal.• La majoria no tenen un coneixement teòric que els permeti identificar certes actituds i accions com a violències masclistes; així i tot, són actituds i accions que els provoquen debats i contradiccions.

Les xarxes socials: quin paper hi tenen?

• Mur de la narrativa de l'amor romàntic, que veuen com a forma d'ostentació i relat irreal. • Exerceixen i pateixen el control. • Normalització de la sexualització. • Normalització del control cibernètic. • Normalització de la hiperexposició i sexualització dels seus cossos. • Espai de relació. • És percebut com un espai violent per a elles (control a través del mòbil, assetjament, suplantació d'identitat). • A algunes, l'ús que en fan els provoca contradiccions. • Cerquen eines i altres models.	• Espai de control grupal i individual. • No és percebut com un espai violent per a ells. • Exerceixen i pateixen el control. • Mur de la narrativa de l'amor romàntic, que veuen com a forma d'ostentació i relat irreal. • Normalització de la sexualització. • Normalització del control cibernètic. • Normalització de la hiperexposició d'ells mateixos. • La xarxa desdibuixa el concepte de privacitat: ells el reivindiquen a mesura que es fan grans. • A mesura que passen els anys, veuen que les xarxes els homogeneïtzen i deixen de participar d'aquesta narrativa.

La sexualitat: com la viuen?

• Veuen com a habitual la pressió sexual sobre elles i parlen del risc associat a la sexualitat, d'estar preocupades per la regla, de l'embaràs. • Ells, diuen, tenen menys preocupacions, encara que no hauria de ser així. • Parlen d'un límit: el del consentiment. • No tendeixen a parlar de sexualitat amb el món adult ni entre elles. • Plaer no associat a la sexualitat; associen sexualitat amb embaràs i ITS i amb violències (violació, assetjament). • No apareix l'autoexploració del cos. • La pornografia és el model majoritari de sexualitat amb el que creixen. • Demanen espais de diàleg i aprenentatge.	• No és un tema de conversa. • El porno com a principal via d'aprenentatge (diuen que no s'ajusta a la realitat i que els crea expectatives falses). • La sexualitat passa per la parella; no apareix l'autoexploració del cos. • No parlen de sexualitat amb el món adult ni entre ells. • Associen l'aprenentatge amb les classes de biologia i amb el discurs del risc.

La igualtat: què en saben?

• Entren en contradicció sobre el coneixement teòric de la igualtat i la seva experiència quotidiana.• La formació els atorga elements de reflexió i eines, però no hi ha un marc teoricopràctic sòlid que les ajudi.• Parlen del clima social a l'entorn del feminisme; els ajuda a la detecció i la reacció, però la resposta és individual.• A moltes els manquen estratègies per generar dinàmiques igualitàries al seu entorn i les seves vides.• La igualtat encara no ha entrat a la majoria de les cases d'aquestes adolescents i no és un tema de discussió normalitzat en el seu àmbit familiar.• Moltes senten que és un moment propici per al canvi.	• Hi ha un coneixement desigual de la igualtat: a 3r de l'ESO mostren un coneixement teòric de la igualtat; a 4t de l'ESO no demostren un coneixement teòric de la igualtat; quan se'ls pregunta per quina relació voldrien tenir, de fet, només un s'hi refereix com a igualitària; la resta parlen d'una relació «interessant», «que no avorreixi», «senzilla», «còmoda». A 1r de batxillerat també expressen que tenen coneixement sobre la igualtat, però no hi aprofundeixen.• Alguns identifiquen igualtat amb no-discriminació sexual.• Les manifestacions o els canvis socials no apareixen en el seu discurs de manera habitual: si els mencionen és perquè una dona propera hi participa.

6.4 Conclusions dels microrelats

Les conclusions s'estructuren a l'entorn dels eixos d'anàlisi i es diferencien per gènere. Es tracta de conclusions que s'abstreen de l'anàlisi de contingut i que tenen com a principal limitació la varietat dels gèneres abordats en la narració (s'especifica a l'apartat «Avaluació de la recerca»), ja que dels 250 microrelats analitzats podem distingir entre relats d'experiència personal, comentaris de la pel·lícula i relats de ficció.

1. Rols hegemònics

- Al·lotes:
No identifiquen majoritàriament aquests rols de gènere. Les poques participants que sí ho fan el critiquen.
- Al·lots:
Relacionen la masculinitat hegemònica amb elements com la camaraderia, la fortalesa, la valentia i la bellesa atlètica i el control, així com amb un element o eina útil per enamorar al·lotes. No identifiquen ni critiquen les violències associades a aquest model.

2. Amor romàntic

- Al·lotes:

Majoritàriament identifiquen la toxicitat de la relació que mantenen els protagonistes, però la justifiquen i idealitzen, recorrent als subindicadors (mites) que l'amor ho pot tot i sempre fa mal. La violència es normalitza i, fins i tot, es justifica com a forma d'acceptació de l'altre. Aquelles —poques— que critiquen aquestes relacions sense pal·liatius ho fan de manera argumentada i furibunda, donant a entendre que estan conscienciades i tenen certs coneixements de la igualtat.

- Al·lots:

Una part, no majoritària, identifica les actituds violentes del protagonista vers l'al·lota i les consideren tòxiques. D'aquests, molts justifiquen aquestes actituds apel·lant a l'entorn familiar del protagonista (culpant la mare). Abunden les referències als indicadors de l'omnipotència de l'amor, el lliure albir i la seva potencialitat perillosa.

3. Violències masclistes

- Al·lotes:

Identifiquen la violència psicològica com a tal, majoritàriament. Però no hi ha gaire referències a violències com la galdada o l'escena de les motos. Algunes participants parlen de l'amor romàntic com a inherentment violent vers les dones. Justifiquen les violències del personatge masculí com una qüestió de caràcter (ira) o perquè la mare és adúltera.

- Al·lots:

Identifiquen, no majoritàriament, l'H com a individu violent, però no el vinculen amb el masclisme, no hi afegixen el component de gènere. Identifiquen millor la violència física que la psicològica, tot i que tot sovint no empen la paraula *violència* per referir-s'hi. Justifiquen les violències del personatge masculí com una qüestió de caràcter (ira) i, sobretot, perquè la mare és adúltera.

4. Sexualitat

Manquen referències al respecte en els relats. Les poques referències són d'escenes ficcionades en el cas dels al·lots i per esmentar la sexualització del personatge de la Babi en el cas de les al·lotes.

5. Igualtat

Manquen referències en els relats per establir conclusions d'anàlisi. Només alguns i algunes identifiquen que un model de relació igualitària no ha de ser tòxica, pot ser impulsiva, però s'ha de desenvolupar en un marc de respecte i confiança cap a l'altre.

6.5 Conclusions de les enquestes

Es va enviar l'enquesta als nou instituts que han participat a l'estudi i hem rebut resposta afirmativa de sis d'ells. En total, han participat a l'enquesta divuit persones (un o una cap d'estudis, tres orientadors o orientadores i catorze professors o professores). Totes elles havien pres part, d'alguna o altra manera, en la realització de l'estudi.

Instituts que han respost l'enquesta:

- IES Sineu (dues respostes)
- IES Maura (una resposta)
- IES Josep Maria Quadrado (dues respostes)
- IES Sant Agustí (nou respostes)
- IES Ramis i Ramis (una resposta)
- IES Sa Blanca Dona (tres respostes)

De totes elles, sis ho han fet de manera anònima, i dotze esmentant el seu nom.

Les treballadores i els treballadors dels centres que han respost l'enquesta evidencien que els principals problemes a l'entorn de les violències masclistes que detecten a les aules tenen a veure amb comentaris o bromes sexistes o «micromasclismes» en general. Majoritàriament opinen que els al·lots i al·lotes s'adscriuen acríticament als rols hegemònics de gènere.

Particularment, això afecta les al·lotes negativament de diferents maneres, i principalment: a) reproduint els mites de l'amor romàntic; b) mostrant-se submises en les relacions sexeafectives amb els al·lots, i c) cursant estudis hegemònicament relacionats als rols femenins, tot i que poden mostrar més interès per d'altres.

Així i tot, en comparació amb els al·lots, les al·lotes prenen més consciència al respecte de violències masclistes i la igualtat.

Als al·lots, per les enquestes, sembla que els afecta menys, en la mesura que són menys conscients que elles de les violències masclistes i la igualtat. Una majoria de les respostes a les enquestes assegura que els al·lots tenen interioritzats els rols hegemònics, identifiquen les al·lotes amb objectes sexuals i reproduïxen i es beneficien dels mites de l'amor romàntic.

Moltes de les respostes a les enquestes mostren que ni al·lots ni al·lotes tenen una idea gaire ben construïda del que vol dir el terme *igualtat*. Una majoria en parla assumint que ja existeix la igualtat, però sense ser conscients dels processos de deconstrucció necessaris que cal experimentar per assolir-la plenament.

Quan se'ls pregunta sobre la idoneïtat de les intervencions que els centres duen a terme actualment, una immensa majoria dels enquestats i les enquestades assumeix que cada cop són més adequades, però que queda molta feina a fer. Alguns apunten a la cultura

de masses com a un actor que influeix molt negativament en la percepció de la igualtat per part dels adolescents i les adolescents.

Sobre les intervencions que caldria dur a terme, hi ha tres propostes àmpliament secundades per les persones que han contestat l'enquesta. Primer, s'estableix una majoria aclaparadora a proposar xerrades, debats i altres activitats amb l'objectiu d'aconseguir que l'alumnat prengui consciència, combati els clixés i desterri el mite de l'amor romàntic. Aquesta seria una intervenció a curt termini per a la majoria dels enquestats i les enquestades. Una segona intervenció esmentada per una gran majoria dels enquestats i les enquestades té a veure amb la creació de coordinadores de coeducació i de plans d'igualtat, que tinguin apartat específic al Pla d'Acció Tutorial i que actuïn de manera transversal. En tercer lloc, moltes enquestes expliciten la necessitat que el professorat del centre estigui molt més format i més conscienciat en aquests temes. Altres intervencions tenen a veure amb l'eliminació del llenguatge sexista, treballar la cultura de la violació (sobretot en termes d'oci nocturn) i conscienciar sobre aquest tema, i crear formacions per a les famílies dels alumnes i les alumnes.

Quan se'ls pregunta sobre si els centres disposen de prou recursos per treballar aquestes línies, la meitat opina que no i l'altra que sí, tot i que molts apunten que resulta molt difícil lluitar contra tota una manera de pensar i actuar hegemònica a la societat.

6.6 Conclusions per grups de treball

S'inclouen en l'annex.

- 3r de l'ESO AL·LOTES
- 3r de l'ESO AL·LOTS
- 3r de l'ESO MIXT
- 4t de l'ESO AL·LOTES
- 4t de l'ESO AL·LOTS
- 4t de l'ESO MIXT
- 1r de l'ESO AL·LOTES
- 1r de l'ESO AL·LOTS
- 1r de l'ESO MIXT

7.
AVALUACIÓ

7. AVALUACIÓ

a) Marc conceptual

Els àmbits principals de la recerca han estat les violències masclistes i la igualtat com a focus prioritari d'anàlisi que podien encabir la resta d'indicadors -rols hegemònics de feminitat i masculinitat, l'amor romàntic i la sexualitat. Així i tot, hem considerat necessari un eix més, transversal a tota la recerca: les xarxes socials com a espai elemental de representació *del jo*, d'interrelació i de reproducció de violències masclistes.

Es considera que el marc conceptual de la recerca ha permès una anàlisi holística del fenomen de les relacions entre les adolescents i els adolescents, en tant que tots els eixos s'interrelacionen i s'alimenten constantment en allò que hem considerat oportú anomenar *model* de l'amor romàntic, violent en si mateix, en tant que genera violències intrapersonals i interpersonals des de la definició dels propis rols.

En aquest sentit, s'ha pogut constatar com els rols de masculinitat i feminitat hegemònics són claus en la reproducció dels mites de l'amor romàntic, que a la vegada estableixen gran part de la base de les violències masclistes actives i impedeixen l'articulació de relacions igualitàries.

En posteriors recerques, consideram que les xarxes socials haurien de ser un element clau de treball, un eix transversal de la metodologia. De fet, es proposa i recomana completar aquest estudi pilot amb una recerca a l'entorn de les xarxes socials, que combini anàlisi de contingut, etnografia virtual i entrevistes temàtiques.

b) Criteris de selecció dels instituts

La selecció dels instituts es va fer de forma aleatòria, només considerant criteris geogràfics. Un element important que podríem tenir present per a posteriors recerques és si el professorat té formació en gènere i si hi ha una línia de treball desenvolupada al centre.

Tant professors com professores s'han mostrat majoritàriament molt col·laboratius i s'han fet seva la recerca.

Així, en quatre instituts s'ha fet una xerrada complementària de la pel·lícula, que va lorum molt positivament, ja que ens ha obert una altra porta de diàleg amb l'alumnat, i s'ha constatat que la deconstrucció de narratives mediàtiques ha de ser una àrea prioritària de treball.

Es considera també essencial fer una devolució als instituts del material conclusiu i que la devolució sigui part d'una futura recerca.

c) La selecció de la pel·lícula

Es va escollir *Tres metros sobre el cielo*, de Fernando González Molina, per ser una pel·lícula que mostra relacions entre les adolescents i els adolescents amb components de violències masclistes clars, tant directes com simbòlics, així com esquemes i rols de l'amor romàntic molt marcats. Aquest film va ser proposat com l'eina d'inici de la recerca qualitativa, que havia de servir perquè l'alumnat relatàs experiències pròpies en comparació amb la projecció. Es va elaborar i es va enviar una fitxa als instituts, es va explicar l'activitat i justificar la tria de la pel·lícula, desglossant quins eren els eixos de la recerca en relació amb les escenes principals del film.

A partir d'aquest exercici, hem pogut examinar relats on les alumnes i els alumnes fan un exercici d'extrapol·lació i relacionen elements de la seva vida i experiències amb la pel·lícula. Per tant, consideram que la pel·lícula ha estat ben escollida en tant que mostra escenes suficientment controvertides per potenciar aquesta voluntat d'explicació. És també un exemple de les violències associades a l'amor romàntic. I ens va servir especialment per generar indicadors que ens ajudassin a entendre fins a quin punt aquest model tòxic fa que les adolescents i els adolescents no reconeguin les violències.

Malgrat aquesta primera valoració, cal especificar que un dels instituts participants a l'estudi no va passar la pel·lícula completa a l'alumnat, quelcom que en un principi podria haver generat certs problemes, alguns dels quals es van poder observar en la xerrada posterior, quan es va intentar fer una anàlisi participativa amb l'alumnat d'una de les escenes i ells no l'havien vista. No obstant això, consideram que aquesta diferència interpretativa no va influir ni en l'elecció dels participants ni en el desenvolupament del grup de discussió posterior, eina principal d'anàlisi de percepcions; per tant, el balanç és positiu.

Per acabar, cal destacar que va haver-hi un punt de conflicte amb una de les responsables d'un dels instituts, cosa que va generar una situació de tensió, perquè no es va entendre quin era l'objectiu de la projecció del film i, per tant, la pel·lícula no es va considerar adequada, precisament pel tipus de contingut que havia de servir de desencadenant dels relats. En aquest cas, a més, es van involucrar tots els grups d'un curs, per la qual cosa creim que va ser un problema de comunicació nostre. Llavors es va optar per enviar una fitxa explicativa més exhaustiva que la inicial, per tal que no hi hagués cap punt susceptible de ser malinterpretat. També es va fer una xerrada davant els alumnes.

d) La tècnica dels microrelats

La primera tècnica d'aproximació al treball de camp va ser l'anàlisi de contingut de 250 microrelats, que van escriure alumnes de 3r de l'ESO, 4t de l'ESO i 1r de batxillerat seguint les consignes que els recercaires van traslladar al professorat que va assumir la direcció de la dinàmica a l'aula. Els participants van escriure les redaccions després de

visionar la pel·lícula. Es tractava que, a partir de la història d'amor dels protagonistes, reflexionassin sobre com es produeixen els enamoraments en la seva quotidianitat.

Val a dir que, malgrat que es va demanar que els relats estiguessin signats per poder filtrar l'anàlisi per gèneres, l'equip del projecte va garantir l'anonimat a tots els alumnes perquè se sentissin més còmodes en tant que es va considerar que era una temàtica sensible. En aquest sentit, valoram la tècnica com una eina oportuna i eficient per poder escoltar les joves i els joves en un espai de certa confiança.

Aquesta anàlisi qualitativa del contingut dels relats va funcionar com una primera aproximació a la idiosincràsia de l'objecte d'estudi de la recerca: l'alumnat de 14 a 18 anys a les Illes Balears. Es tractava d'acostar-se al context que envolta el seu dia a dia, a la seva manera de pensar, al seu llenguatge i a les seves formes de comunicar-se. La tècnica dels relats ens va confirmar la idoneïtat dels indicadors que s'havien proposat –els rols hegemònics de masculinitat i feminitat, l'amor romàntic, les violències, la sexualitat i la igualtat– i ens va proporcionar unes primeres conclusions indispensables per al plantejament dels grups de discussió, la segona i principal tècnica d'aproximació de l'estudi.

No obstant això, val a dir que els instituts van interpretar l'activitat de formes diverses i van generar productes diferents, en tant que alguns alumnes han escrit ressenyes sobre la pel·lícula oferint-nos la seva visió i altres han escrit relats de ficció. En general, però, la lectura ens ha permès d'una forma o d'una altra albirar i analitzar la visió de l'alumne sobre les qüestions assenyalades; per tant, els objectius de l'eina proposada s'han assolit.

Els relats dels alumnes també van servir com a mètode per seleccionar els sis participants de cada grup de discussió.

Per acabar, cal destacar que va haver-hi un institut (Son Servera) que va informar els alumnes que els relats eren voluntaris i, d'aquest institut, sols es va enviar un relat del grup d'al·lots amb qui s'havia de treballar, raó per la qual els alumnes van haver de ser escollits pel mateix centre i no amb els criteris de la resta de grups participants de la recerca.

e) Entrevistes curtes

Es va optar per tal de reforçar les primeres conclusions a l'entorn dels microrelats per fer una sèrie d'entrevistes curtes temàtiques que ens ajudassin a entendre el llenguatge de les joves i els joves i a fer una primera aproximació al camp. Aquesta es va confirmar com una tècnica important en cas de fer una recerca no pilot. Per tant, es proposa complementar els GD i els microrelats amb entrevistes temàtiques amb adolescents.

La selecció dels estudiants participants en el grup de discussió:

Els sis estudiants participants del grup de discussió van ser escollits atenent diversos criteris sobre la redacció dels relats: voluntat d'explicació o esforç per relatar situacions i/o opinions, relació d'idees i posicionaments contundents sobre les violències masclistes i la igualtat, tant a favor com en contra. D'aquesta forma, es van obtenir estudiants que van fer viable els grups de discussió com a tècnica de la metodologia de la recerca en tant que hi ha hagut una voluntat de participació activa en el debat que ens ha permès estudiar aquestes percepcions de forma col·lectiva, complementant l'anàlisi de la percepció individual dels microrelats, i entreveure contradiccions entre la teoria i la pràctica, entre allò que han après que és políticament correcte i allò que experimenten.

La selecció dels alumnes es va fer de forma totalment anònima, amb pseudònims, tot i que va haver-hi casos que es van enviar els relats sense signar, quelcom que va complicar l'elecció equilibrada dels grups mixtos, i així es va fer saber als instituts. Com s'ha apuntat anteriorment, en un dels casos, l'institut no va enviar microrelats i els alumnes participants al GD varen ser escollits pel mateix centre. En aquest sentit, es va confirmar la idoneïtat de la selecció proposada pels recercaires, ja que el GD en què els participants no s'havien escollit va funcionar sense que tots els participants estiguessin convençuts de voler debatre a l'entorn de les temàtiques, cosa que va complicar la tècnica proposada i es va convertir en una entrevista grupal.

f) L'anàlisi dels microrelats

Tot i que, en un principi, la diferència de gèneres ens va semblar problemàtica en el moment de l'anàlisi, s'ha considerat una riquesa, ja que ha suposat que l'alumnat se senti més lliure per tal d'expressar les seves percepcions entorn dels eixos proposats.

g) Grups de discussió

Es valora de manera molt positiva la tècnica i, en properes edicions, es planteja complementar-la amb entrevistes temàtiques.

El treball amb targetes, tot i que ens va plantejar dubtes pel fet de presentar-los afirmacions que els poguessin situar en un marc concret, s'ha considerat com a positiu, ja que va funcionar per tal que ells i elles se sentissin més còmodes, se sentissin interpel·lats i, de moltes maneres, s'apropriassin de l'activitat amb el seu llenguatge.

Tal com vam plantejar les targetes, es treballa amb diferents camps conceptuals per a cada eix, per tal que elles i ells se sentin lliures d'expressar les seves percepcions.

Es valoren els grups mixtos com una eina molt efectiva d'intervenció, en tant que s'estableix un diàleg entre les participants i els participants i les argumentacions; en els casos analitzats, són molt més desenvolupades, però cal destacar que és complicat incloure'ls en les conclusions generals de la recerca.

L'eina d'anàlisi té una valoració positiva.

h) Replicabilitat

Consideram que aquest és un estudi pilot que pot ser replicable, tant pel que fa a la metodologia de recerca com a la de l'anàlisi. Aquesta recerca ens ajudaria a aprofundir de manera més exhaustiva amb els objectius i les conclusions. A més, hauria d'incorporar el següent:

- Entrevistes temàtiques amb les adolescents i els adolescents.
- Una etnografia virtual a les xarxes socials.
- Entrevistes amb profunditat.

Si es planteja la intervenció, consideram que també seria adequat fer una sèrie d'entrevistes amb autoritats locals: administracions, mancomunitats, etc., per tal de fer una diagnosi i avaluar si poden/volen assumir l'aplicació d'algunes de les línies d'intervenció.

ibdona.caib.es